کتێبی_کاژێر شەشی ئێوارە_وچەند سەرنجێك … سەدیق سەعید ڕواندزی

لەدنیای نووسین وئەدەبی کوردییدا،ڕووداوە سیاسییەکان وکارەسات وتراژیدیانەتەوەییەکانی گەلی کورد،هەمیشەوەك سۆبژێتێك ئامادەییان هەیە و بوونەتە پلوت وڕووداوی سەرەکی دەقی ئەدەبی.یاخودنووسیی یادەوەریوژیاننامە. ئەوبەرجەستەکردنەی ڕووداوە سیاسییەکان و ڕەنگدانەوەیان لە دەقی ئەدەبیدا،هەندێ کات بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆیەو هەندێ کاتیش بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆی گێڕانەوەی مێژوویی بووە.لەبەرئەوەی نەتەوەی کورد بەردەوام لە ڕووی سیاسی و نەتەوەییەوە ستەمی لێکراوەو ژێردەستە بووە، ئیدی ئەو کارەساتانە، پانتاییەکی گەورەیان لە گوتاری ئەدەبی کوردی بە هەموو ژانرەکانەوە گرتووە.لەو ڕوانگەیەشەوە هەرەسی شۆرشی ئەیلول، یەکێکە لەو ڕووداوە سیاسیانەی کە کاریگەریەکی گەورەی کردە سەر تاکی کوردو لە ڕووی ڕوحی و سیاسییەوە شۆکێکی دەروونی گەورەبوو. چونکە سەدان هەزارکەس خەونیان لە سەرئەوشۆڕشە هەڵچنی بوو. کاتێکیش بە هۆی پەیماننامەیەکی نێودەوڵەتی، کۆتایی بەو شۆڕە هات، ئیدی پەرتەوازەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی گەورە، لە کوردستانی باشوور ڕوویدا.

ئەگەرچی هەردوای تەنها چەندمانگێك، شۆڕشێکی دیکە، لە شاخەکانی کوردستان دەست پێدەکاتەوە و دەبێتە جێگەی ئومێدی هەموو ئەوانەی نائومێد ببوون لە شۆڕش کردن.بەڵام وێرای ئەمەش کاریگەریەتی ئەو ڕووداوە هەر بەردەوام بوو. سەرلەنوێ ڕێکخستنەوەی ئەوتێکۆشەرانەی کە بڕوایان بە بەردەوامی شۆڕش و دروستکردنی بزووتنەوەیەکی سیاسی و شۆڕشگێڕی هەبوو کارێکی ئاسان نەبوو.

وەلێ دواتر شۆڕشێکی دیکە، لە دوای نسکۆ سەرهەڵدەداتەوە و بەماوەیەکی کەم،شوناسێکی شۆڕشگێڕی گەورە وەردەگرێت. لەماوەی نێوان سەرهەڵدانەوەی شۆڕشی نوێ و هەرەسی شۆرشی ئەیلولدا، ڕووداوێکی سیاسی و کارەساتێکی گەورە ڕوودەدات، کە بۆئەوکات زیانێکی گەورە بوو، بۆ داینەمۆو بزوێنەری سەرەکی ئەو شۆڕشە ئەویش کارەساتی گرتن و ڕادەستکردنەوەی هاوڕێیانی سەرکردایەتی کۆمەڵە بوو لەلایەن ئێرانەوە بە عێراق.

دیارە ئەمەش بە پێی ئەو ڕێکەوتننامەسیاسییەی نێوانیان بووکە

کۆتایی بە شۆڕشی ئەیلول هێنا. گرتن و لە سێدارەدانی خاڵە شەهاب وزیندانیکردنی بەشێکی دیکەیان، یەکەمین تراژیدیای سیاسی سەرەتاکانی شۆڕشی نوێیە.بەتایبەتیش کە ئەو هاوڕێیانە خەونی سەرلەنوێ زیندووکردنەوەی شۆڕش،خەبات و تێکۆشانیان هەبوو. بەتایبەتیش لە قۆناغی دوای هەرەس و ئەوشۆکە دەروونییەی کۆمەڵگای کوردی لەو کات ڕووبەڕووی ببوەوە.کتێبی کاژێر شەشی ئێوارە، ئەو کتێبەیە کەلە سەردەمی یەکێك لە گیراوەکانی ئەوسای کادیرانی کۆمەڵە، ڕووداوی گرتن و لە سێدارەدانی بە شێکییان دەگێڕێتەوە.

گەرچی نووسەری کتێبەکە، شوناسی ئەو کتێبەی لە چوارچێوەی هیچ ژانرێکی نووسیندا پێناسە نەکردووە. واتە خوێنەر نازانێ ئەمە ڕۆمانە؟یادەوەرییە؟ یاخود کتێبێکی سیاسی وەمێژوویی. بەڵام بە خوێنەوەمان بۆ ناوەڕۆکی کتێبەکە، لەو بۆچوونە نزیك دەکەوینەوە کە ئەمەگێڕانەوەی بیرەوەرییەکی سیاسی خودی نووسەری کتێبەکە خۆیەتی. ئەگەرچی بە درێژایی ڕووداوەکانی نێو کتێبەکە، کارەکتەری سەرەکی ڕووداوەکان و گێڕەرەوەیی سەرەکی ڕووداوەکان،کەسی سێیەمی تاکە واتە(ئەو).نووسەرلە سەر دەمی ئەوەو ڕووداوەکانمان بۆ دەگێڕێتەوە. وەلێ بۆ منێکی خوێنەر، کە دەیان جار مێژووی کۆمەڵە و هاوڕێیانی کۆمەڵە وکۆمیتەی هەرێمەکان و کۆمیتەی شارەکان و هاوڕێیانی زیندانم خوێندۆتەوە، ئەوە ئەستەم نەبوو بۆ ئەوەی بە ئاسانی گێڕەرەوەی سەرەکی ڕووداوەکان بناسمەوە کە ئەویش خودی(ئەرسەلان بایز)واتە نووسەری کتێبەکە خۆیەتی.

بەدەربڕینێکی تر، کەسی سێیەمی تاك، لەو کتێبەدا خودی نووسەری کتێبەکەیە. چونکە ئەویش یەکێك بووە لەوانەی کەلەگەڵ خاڵە شەهاب و هاوڕێکانی ئێران ڕادەست بە عێراقی کردنەوەو بەداخەوە بە شێکی لەسێدارەدانوبە شێکیشیانی بۆماوەی چەند ساڵێك لە زیندانی ئەبوغرێب زیندانی کردن و دواجاربە لێبووردنی گشتی ئازادبوون. ئەو کتێبە گێڕانەوەی ڕووداوێکی سیاسییە کەلەماوەی نێوان ساڵانی 1975تاکو 1979ڕوویداوە.

کارەکتەری سەرەکی و گێڕەرەوەی هەمووشتزانی نێو دەقەکە،کەوەك وتمان خودی نووسەری کتێبەکەیە، دوای ئەوەی کۆتایی بە شۆڕشی ئەیلول دێت، دەگەڕێتەوە لە کێڵگەی پەلەوەری هەولێر دەبێتە فەرمانبەر.لە ژێرەوەش بە نهێنی پەیوەندی بە ئەڵقەی ڕێکخستنە نهێنییەکانی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانەوە هەیە و بە ئامانجی هەوڵدان بۆ دروستکردنی شانەی نهێنی وهەوڵدان بۆ یارمەتیدانی دەستپێکردنەوەی شۆڕشی نوێ بەڕابەرایەتی یەکێتی نیشتمانی.کارەکتەری ڕووداوەکان،

گەرچی لە بنەماڵەیەکی ئایینی و تاڕادەیەك هەبوو دایە،کە ئەوانیش لەدژی کاریتان دادەنیشن، بەڵام بۆ خۆی کەسێکی چەپ و ڕادیکاڵە و بڕوای بە خەباتی یەکسانیو سۆسیالیزمی هەیە.

ئەولە دەرەوەی هەمووو ئەو نۆرمە کۆمەڵایەتییانەدایە،کەلەگوندەکەی ئەوان و کەسوکارەکەی دانە. بۆنموونە: لە دیالۆگێکدا، مامی بەتوندی ڕەخنەی ئەوەی لێدەگرێت، کە دوای تەواوکردنی خوێندن چی داوە لە شۆڕش و سیاسەت و ڕێکخستنی نهێنی. پێی دەڵێت: بە ژیانێکی سەخت گەورەن کردی، بۆ ئەوەی خوێندن تەواو بکەی، کەچی ئێستا خەریکی سیاسەتی.بێگومان مەرج نییە ئەو هەڵوێستەی مامی کارەکتەرەکە، لەبڕوانەبوون بە شۆڕشی کورد و مافەکانی نەبێت. بەڵکولەسۆنگەی ئەوەیە،کەڕەنگە ماهیەتی ڕاستەقینەی بەعسی ناسیبێت کەچ دڕندەیەکە. بۆیە لە پێناو پاراستنی گیانی برازاکەی ئەو هەڵوێستە دەردەبڕێت.

بێگومان کارەکتەری سەرەکی نێو کتێبەکە، دوای ئەوەی بە نهێنی لە ئەقەی ڕێکخستنەکانی کۆمەڵەیە، هاوکات پەیوەندی لەگەڵ چەندین کەسی تریش هەیە، کە ئەندامی هەمانشانەی نهێنین. بەوشێوەیە بەردەوام دەبێت و لە هەندێ کاتدا، لە ماڵی کەمالی برای دەبێت. چونکە کەسوکارەکەی لە گوندن. دواجار خانووێکی کۆنی شێوە کەلاوە، لە گەڕەکی کوڕان دەگرێت، بەمەبەستی خۆپاراستو ئاگاداربوون، لەهەر جموجۆڵێکی ڕژێم.بۆماوەیەکی زۆر بەوشێوەیە ژیانی دەگوزەرێنێت. واتە بەپەنهانی لە نێو شاردا دەمێنێتەوە. تادواجار لە ڕۆژێکییاندا، دەزگا داپڵۆسێنەرەکانی ڕژێم بەدوایدا دەنێرن، گوایە هەندێك کاری تایبەتی و فەرمانگەیان پێیە. بەلاچم ئەو دەزانێت ئەو چاودێری و یەدواداچوونەی لەلایەن دامو دەزگاکانی حکومەت پەیوەندی بە چییەوە هەیە، بۆیە لە دەرفەتێکدا خۆی وندەکات و سەردانی شاری کەرکوك دەکات بۆلای ئازاد هەورامی و هەندێك جاریش سەردانی سلێمانی دەکات بۆ ماڵی عوسمانی نانەوا، کە هەموویان لە ڕێکخستنە نهێنییەکانی کۆمەڵەن.

تا دواجار لەگەڵ کەسێکی تر بەناوی ئاوات، بەنهێنی و بەڕێگای یاساغ و لە ڕێی پێنجوێنەوە دەچێتە ئێران. بەمەبەستی پاراستنی ژیانی خۆی. بەڵام بەداخەوە ئێرانیش دوور لە هەموو بنەمایەکی مرۆیی لەوکات و لە سەردەمی شاو بەهۆی ڕێکەوتننامەی لەگەڵ عێراقدا، لە کاتژمێر شەشی ئێوارەی ڕۆژی 31-12-1975ڕادەستی حکومەتی بەعسییان دەکاتەوەو بەم جۆرە خاڵە شەهاب و بەشێکییان لە سێدارەدەدرێن و نووسەری کتێبەکەو چەند سەرکردەیەکی تریش بە

زیندانی هەتا هەتایی حوکم دەدرێن، تا دواجار بە لێبووردنی گشتی دوای چوارساڵ مانەوە لە زیندانی ئەبوغرێب، ئازاد دەکرێن. ئیدی لەوێوە ڕووداوەکانی نێو کتێبەکە کۆتایی دێن. ئەم کتێبە یتر کتێبێکی سیاسی و مێژووسسە لەوەی ئەدەبی بێت. زمانی نووسینی دەقەکە وێڕای ئەوەی لە هەندێ شوێندا، جۆرێك لە ئستاتیکای گێڕانەوەی تیایە، بەڵام زمانێکی واقیعییە و گێڕانەوەی ڕووداوکانە وەك خۆی.

تەنانەت بەناوهێنانی کارەکتەرەکانی دیکەش بەناوی ڕاستە قینەی خۆیان لەکتێبەکەدا بوونیان هەیە. ئەم کتێبە بەبڕوای من دەچێتە خانەی تۆمارکردن و گێڕانەوەی برەوەری نووسەری کتێبەکە لە بەرگێکی مێژوویی‌دا. ئەگەرچی نووسەرهەوڵیداوە ئەو مۆرکە مێژووییە هێندە زەق نەکاتەوە لە نووسینەکەیدا، وەلێ خوێنەرکاتێ کتێبەکە دەخوێنێتەوە، تەواوهەست بەو زمانە واقیعییەوگێڕانەوە مێژووییە دەکات. بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا لە چەند شوێنێکی کتێبەکە چەندین دەستەواژە و دەربڕینی هونەریانەی جوانم بەرچاو کەوتن، کەنووسەری کتێبەکە جوان وەسفی شتەکانی کردووە. بۆنموونە نووسیویەتی:(ژنی باخەڵ شۆڕی دزەییان_شاڵێکی شینکی زاخۆیی_کۆڵاشێکی پەڕۆی هەورامی_چایەکی دیشلەمەی زەردی تەواو ئێرانی).بەڵام لەهەندێ شوێنی کتێبەکەشدا، نووسەر بەبێ ئەوەی درکی پێ بکات کەوتۆتە هەڵە. کەلە خوارەوە ئاماژەیان پێدەدەین:

یەکەم:_لەلاپەڕە(51)دا نووسەر نووسیویەتی:(پاسەکە بۆ ماوەی چل چرکە کۆڵان و شەقامی گەرەکەکانی هەولێری بەدوای فەرمانبەراندا تەی دەکرد). بێگومان دەبێ چل خولەك بێت، نەك چل چرکە کەبەشی هیچ ناکات.

دووەم:_لەهەمان لاپەڕەدا نووسەر نووسیویەتی:(جنێوێکییان ڕادەوەشاند).جوێن دەدرێت، نەك ڕاوەشاندن..

سێیەم:_لەلاپەڕە(110)دانووسەر نووسیویەتی:(لەگوێ کەمترم پێ نەوتراوە). بەڵام لەگوێ کاڵترە نەك کەمتر.

چوارەم:_لەلاپەڕە(116)دا نووسیویەتی:(ئۆتومبێلە دووتەنیەکەی کۆڵگە).نازانم ئەو کاتیش بەو شێوە ئۆتومبێلانە وتراوە دووتەنی یاخودنا؟.

پێنجەم:_ لەلاپەڕە(145)دا نووسیویەتی:(بەناچاری چووە ژووری قەلەندەرخانەکەی لەگەرەکی کوران). کەچی پێشتر لەلاپەڕە(61)دا نووسیویەتی(بەتەواوی لێیان دابڕاو سەری بەو ژوورەدا نەکردەوە کاتێ زانی خاوەنی ماڵەکە نەخۆشی سیلی هەیە!!).

شەشەم:_ لەلاپەڕە(184)دا نووسیویەتی:(دەیان وشەوڕستە لە ناخیان پەنگی خواردۆتەوە). بەڵام شیاوتر دەبوو لەبری ناخ، مێشك و هزری نووسیبا.

حەفتەم:_لەلاپەڕە(192)نووسیویەتی:(مردنێکی محقق). ئایا ئەم وشەیە هیچ جوانی و چێژێکی تێدایە بۆ خوێنەر؟ دەبوو نووسیبای(مسۆگەر).

هەشتەم:_لەلاپەڕە(200)دا نووسەر نووسیویەتی:(ماڵەکەیان لە سەر پانتایەکی سەدوبیست مەتری دروستکرابوو،کەچی لەلاپەڕە201دا ئەمجارەیان دەڵێ: سەدوپەنجا مەتر..

نۆیەم:-لەلاپەڕە(215)دا نووسیویەتی:(سەرمەد کەسایەتییەکی سیاسی و ڕۆژنامەنووس بوو.بەڵام نەیتوانیبوو لەدەسەڵاتی خێزانەکەیان بێتە دەرەوە!). ئەگەر بەو پێوەرە بێت دەبێ کەسایەتییەکی بیر داخراو بێت نەك سیاسی. چونکە کەسانی ڕۆشنبیرو بیرکراوە، هەمیشە هەوڵ یاخیبوون و شکاندنی تابوتە ئایینی و کۆمەڵایەتییەکان دەدەن.

دەیەم:_لەلاپەڕە(223) ئەگەرچی نووسەر باس لەقۆناغێکی دیاریکراوو ڕووداوێکی مێژوویی و سیاسی دەکات کەلەکۆتایی ساڵی 1975 ڕوویداوە. بەڵام نووسەر بەبێ ئەوەی هەستی پێ بکات لەبەشێکی کتێبەکەیدا، باسی گەلێك پرس و بابەتی سیاسی و مەزهەبی دەکات کەهی ئێستانە. وەك لەولاپەڕەیەی ئاماژەمان پێداوە.

یانزەم:لەلاپەڕە(235)دا نووسیویەتی:(ماوەی دە چرکەیەك ئەو ماڵەبووە سەهۆڵبەندان). سەیر لەوە دایە ئەو کتێبە جگە لە نووسەر، چەند کەسێکیش پێداچوونەوەیان بۆ کردووە،بەڵام درکییان بەو هەڵانە نەکردووە..

لەلایەکی ترەوە، زمانی نووسینی ئەوکتێبە وێڕای ئەوەی زمانێکی واقیعییە، هاوکات جۆرێك لە تێکهەڵکێشی بابەتی دیکە و درێژدادڕیم لە کتێبەکە کەوتە بەرچاوکە هیچ پەیوەندییان بەو ڕووداوە نییە. لەکاتێکدانووسەردەیتوانی لەبری ئەم درێژدادڕیە،بەزمانێکی پوخت و چڕ ڕووداوەکەی باس بکردایە.بێگومان ئەوکات ناوەڕۆکی کتێبەکە جوانترو پوختردەبوو.

پەراوێز/ ناوی کتێب(کاژێر شەشی ئێوارە) نووسینی(ئەرسەلان بایز). چاپ یەکەم-2016بڵاوکراوەی ناوەندی ئاوێر…

*ئەم بابەتە لە پاشکۆی کلتووری(سێبەرو سایەی) ڕۆژنامەی کوردستانی نوێی ژمارە 7530 ڕۆژی سێشەممە ڕێکەوتی 3-4-2018 بڵاوکراوەتەوە….

ژیان لە نمایشی (ماڵێك لە بێدەنگی) ... ن/ كامەران حاجی ئەلیاس

بیرۆكە شانۆگەرییەكە:

بیرۆكەی شانۆگەرییەكە باس لە شەڕ و ئاكامی شەر دەكات لە نێو خێزان لە كۆمەڵگاش بەگشتی روداوی شانۆگەرییەكە بە ژیانی پیاوێك دەست پێدەكات كاتێ وەكو وێنەگری فۆتۆگرافی جەنگ هەموو چركەساتەكانی جەنگی لە رێگەی كامیراكەی وێنەگرتووە هەر لەوێنەگرتنی سەركەوتن و ونوشستی تا وێنەگرتنی زۆربەی هاورێیەكانی كە لەكاتی شەڕ دەبنە قوربانی .. ئەنجا شانازیش بە كارەكانی خۆی دەكات لە هەمان كاتدا خۆی بە پاڵەوان و سەركەوتوو دەناسێت كەچی لەناو ماڵەكەی خۆیدا كەسێكی دۆراو و هەموو پەیوەندییە كۆمەڵایەتی و ژیانی لەگەڵ هاوسەرەكەی لە دەستداوە ئافرەتێك كەخێزانی ئەو پیاوەیە وەكو رەتكردنەوەو دەربڕینی نارەزایی بەرامبەر بە شەڕ بڕیار دەدات بەهیچ شێوەیەك قسەو گفتوگۆ لەگەڵ هاوسەرەكەی نەكات تا ئەو كاتەی بتوانێ هاوسەركەی بگۆرێت،هەر واش بوو بە بێدەنگی خۆی توانی ببێتە فاكتەری خێر و گرەوی كلیلی سەركەوتن بە بەرێكی خۆی و هاوسەرەكەیدا بدات ئەمە چەمكی شانۆگەری ماڵێك لە بێدەنگی بوو،كە پێمان دەڵێت : هەردەم لایەنی خێر و پاك و راستگۆیی و خۆشەویستی گراوەكان دەكەنە ترۆپكی ئاشتی و بەختەوەری .

دەق:

بەندە چەندین جار لە نووسینەكانمداجەختم لەوە كردۆتەوە كە ئامادەكرنی دەقێكی شانۆیی لە دوو دەق و لە دوو نوسەری جیاواز،یاخود زیاتر كارێكی سەخت و ئاسان نیە، ئەگەریش هەیە كە هیچ نووسەرێك ئەوەی لاپەسند نەبێت چەند دێڕێك یان بیرۆكەكەی لەگەڵ بیرۆكەی نووسەرێكی تر تێكەڵكێش بكرێت بۆ ئەوەی دەقێكی نوێی نمایشی لەسەر بونیاد بنرێت، راستە لەم نمایشەدا هەردوو نوسەرەكە عێراقین (یوسف سائغ و فەلاح شاكر) وەگیراوە لەیەك كۆمەڵگاو لەیەك

بارودۆخ ژیاون ، بەڵام مەرج نیە وەکو یەك بەیەك شێوە و بەیەك فۆرم بیر بکەنەوە واتە یەك بیرکردنەوەیان بۆ بابەتێك هەبێت ، کەچی دەرهێنەر (کرمانج مستەفا) تارادەیەك توانیبووی دەقێکی نمایشمان پێشکەش بکات بە تایبەتی لە رووی سەرەتا ، ململا نێ ، روداو ، ترۆپك ، چارەسەر لەگەڵ کۆتایی. بەجۆرێك بۆت بینەر هەست بەوە ناکات شانۆگەرییەکە لەدوو دەق وەرگیراوە، ئەوەشیان خاڵێکی گرنگی سەرکەوتنی شانۆگەرییەکە بوون.

نواندن/

نواندن لەم شانۆگەرییەدا تارادەیەك دەتوانین بە نواندنی تاکە کەسی (مۆنۆدراما) لە قەڵەم بدەین بەتایبەتی لە رووی دیالۆژ (زمانی گفتوگۆ)، ئافرەتەکە بە درێژی ماوەی شانۆگەرییەکە لەسەرەتا تاوەکو کۆتایی شانۆگەرییەکە بوونی هەبوو بەڵام تەنیا یەك دیالۆژی لە کۆتایی نمایشەکەدا هەبوو کە بریتی بوو لە وشەی (بەڵێ) ئەمە لەرووی دیالۆژەوە ئەگەر بەشێوە هونەر و ئەکادیمایەکە سەیری رۆڵی ئافرەتەکە بکەین بێگومان نواندنەکەی زۆر زەحمەتە تۆ بتوانی دیالۆژەکان بەبێ دیالۆژی قسەکردن تەنیا لە رێگەی ئاماژە و هێما بگەینیتە بینەرانی ئامادە بوو نابێ ئەوەمان لەبیر بچێت کە نواندن بە زمانی ئاماژە و هێمای و جەستەی مرۆڤ کارێکی ئاسان نیە دەبێ ئەو کەسە زانیاری تەوای لەسەر زانستی هێما کان و ئاماژەکان هەبێت بۆ ئەوەی بە باشترین شێوە ئاڵوگۆڕ و بیروبۆچوونەکان و چەمەکەکان بەرجەستە بکات و لەگەڵ کەسی بەرامبەرو بگەێنێتە بینەران .

ئەو ئەکتەرەی رۆڵی ئافرەتەکەی دەگێرا خاتوون(لیلا مەجیدی) تارادەیەك توانی بووی لەرێگەی ئاماژە و جوڵەکانی دیالۆژەکانی بگینێتە بینەران بەتایبەتی گەیاندنی هەردوو چەمکی ناوەوە و دەرەوەی کەسایەتیەکەو سەرجەم حاڵاتەکان بەتایبەتی حاڵەتی دەرونی لەگەڵ،کاروکاردنەوەکانی پیاوەکە و لەرێگەی بەکارهێنانی کەلوپەلی (ئیکسسوارات) شانۆی بە تایبەتی مەکینەی دوورمان ، قوماش : مەقست .. روناکی و موزیکی شانۆیی یاردەرێکی باشی بوون زۆرجاریش لەیەك ساتی زۆر کورتدا بەجوڵەیەکی بچووك لەرێگەی چاو یان پەنجەکان یاخود لەرێگەی ئاودانێك ماناو گوزارشتی زۆری دەبەخشی هەندێ دیالۆژ کە ئەگەر راستەوخۆ بە دیالۆژی زمانی قسەکردنی کردبا لەوانەیە بەقەد زمانی جوڵە و ئاماژە بەهێزو کاریگەر نەبونایە بەڵام نابێ ئەوەشمان لەبیر بچێت ئەکتەری بەرامبەر(پیاوەکە) کە دەرهێنەر خۆی رۆڵەکەی بەرجەستە کردبوو هاوکار و یارمەتی زۆر بوو بۆ سەرخستن و گەیشتنی پەیامەکەی (لیلا مەجیدی) بەجۆرێك بینەر درکی

بەوە دەکرد ئافرەتەکە وەکو پیاوەکە دیالۆژەکانی بەزمانی قسەکردن دەڵێت نەك بە ئاماژە و هێما ئەمەش بۆ توانستی ئەکتەرەکە دەگەرێتەوە بۆیە مایەی رێزە دەست خۆشییە لەگەڵ ئەوەشدا (لیلا مجیدی) لەهەندێ حاڵەتدا وەك پێویست نەبوو بۆنموونە لەکاتی دیالۆژی کەتەنیا وشەی (بەڵی) زیاتر لە چەندجارێك دووبارەی کردەوە دەکرا هەر جارە و بەشێوەیەکی جیاواز لەرووی دەموودووەکەی بکردایە ، یاخود تەنیا یەکجار ئەم دیالۆژەی گووتبا بەجۆرێك ماناو مدلولی خۆی کەدەرهێنەر مەبەستی بوو بگات بە ئامادەبووان .

هونەرمەند کرمانج مستەفا رۆلی پیاوەکەی دەگێرا ئەوەندی من کارەکەکانی ئەم هونەرمەندە م بینیوە هەردەم لەبواری دەرهێنان سەرکەوتووتر بوو لە نواندن بەڵام لەم نمایشەدا دەتوانم بڵێم هاوسەنگی تەواوی لە نێوان نواندن و دەرهێنان دورست کردبوو ئەگەر چی بۆچونێك هەیە دەڵێت: ئەو کەسەی نواندن دەکات وەك ئەوەی بینەران نواندنەکەیان دەبینن خۆیان نوندنەکەی خۆیان وەکو بینەر نابینن لەهەموو رووێکەوە بۆیە لەوانەیە کەموو کوری لە نواندنەکە هەبێت بەڵام خودی خۆی درکی پێنەکات.
هەرچەندە زۆرجار ئەکتەر لەبەردەم ئاوێنە نواندنەکەی خۆی دەکات یان لەرێگەی کامیرا پرۆڤەکانی تۆماردەکات ،پاشان سەیری دەکاتەوە بەمەبەستی دیارکردنی لایەنی پۆزەتیف و نیگەتیڤی نواندنەکەی خۆی بەڵام بۆچوونی خۆم ئەوەیە کە کاتێ دەرهێنەر کاری دەرهێنان دەکات خۆی نواندن نەکات بۆ ئەوەی هەموو هزر و توانستی خۆی بۆ پرۆسەی دەرهێنان تەرخان بکات و نمایشەکە لەهەموو رووێکەوە سەرکەوتوو بێت کاتێ لە کرمانج مستەفا پرسی بۆچی خۆت رۆڵی (پیاوەکەت) بەرجەستە ، لە وەڵامدا گوتی:” رێزم هەیە بۆهەموو ئەکتەرەکان بەڵام بۆ رۆڵ بینینی ئەم کەسایەتییە ئەکتەری وام لەبەر دەست نەبوو بتوانێ ئەوەی من دەمەوێت ئەو ئەکتەرە بەرجەستە بکات لەلایەکی تریشەوە من هەستم کرد خۆم زۆر لەم رۆڵە نزیکم “.

کرمانج مستەفا بەهۆی ئەوەی زۆربەی دیالۆژی گفتوگۆکردن بەتەنیا بوو راستە ئەکتەری دووەم لەسەر تەختەی شانۆ بوو بەڵام کەسێکی (لاڵ) بوو ئەمەش ماندووبوون توانستێکی زۆری پرۆڤەی پێویستە لەهەمانکاتدا بۆ سەرکەوتنی رۆڵەکەی تارادەیەکی زۆر سوودی لە کەسایەتی (هاملێت) و (ئۆتێئێلۆ)ی شکسپیر بینیوە بەتایبەتی لە دیمەنەکانی شێت بوون ، گوێ فرێدان ، فرێدانی جلوبەرگەکە لەگەڵ زرێبەی هەڵچوونەکانی. ئەمەش کارێکی ئاساییە بۆهەر ئەکتەرێك بۆ دۆزینەوەی حاڵەتە رۆحیەکانی ئەو کەسایەتیەی بەرجەستەی دەکات .

خاڵێکیتری سەرکەوتنی کرمانج مستەفا ئامادە باشی بۆ(فلاش باك) بوو کە پێویستیە هەموو ئەکتەرێك ئەو ئامادەباشییەی هەبێت بۆئەوەی ئەگەر هاتوو ئەکتەرێك دیالۆژی لەبیر چووە یان رووداوێك روویدا چۆن چاسەری دەکەیت بۆئەوەی بینەران هەستی پێبکەن واتە دەبێ ئەکتەری سەرکەوتوو ئامادەباشی هەبێت بۆ رۆڵ بینینی کەسیەت لەناو کەسیەت ، روداو لەناو روداو ، کات لە ناوکاتدا.. لەنمایشی ئەم شانۆگەرییەدا روداوی ئاگر کەوتنەوە رویدا کاتێ پارچە ئاگرێك لە بنمیچی شانۆ کەوتە سەر تەختەی شانۆ لەم حاڵەتدا دەبێ ئەکتەر چۆن هەڵسوکەوت بکات ؟چۆن ئاگرە بکوژێنێتەوە لەهەمان کاتدا کار لە رێرەوی نمایشەکە نەکات بەجۆرێك هەڵسوکەوت بکات هیچ کاریگەری نیگەتیڤی لەسەر نمایشەکە نەبێت کاتێ زیاتر لە (30 -40) جار پرۆڤەکراوە بەڵام ئەم حاڵەتە روینەداوە بەڵام لەرۆژ نمایش رویدا، کرمانج بەشێوەیەکی زۆر هونەری ئاگرەکەی دامرکانەوە وە گیانی ئەکتەرەکان و بینەرانیشی پاراست بەجۆرێك روداوەکەی کردە خزمەتی نماشیەکەی و نواندنەکەی ، ئەگەر ئەکتەرێکی تر لە شوێنی ئەو بوایە لەوانەیە تووشی شڵەژان با و نمایشەکەش سەرکەتوو نەدەبوو گیانی هەموولایەکیش دەکەوتە مەترسی دەست خۆشی لە کرمانج دەکەم کە توانی حاڵەتی ئاگرەکەی بە شێوەیەکی نۆرماڵ تێپەراند بەرادەیەك هەندێ لە بینەران هەستیان بە ئاگرەکە نەکرد هەروەکو بەشێك لە نمایشی شانۆگەرییەکەیان بینی بۆیە دەبێ ئەکتەرئامادەیی هەبێت بۆ هەر حاڵەتێك .

کرمانج مستەفا راستە لە رۆڵەکەیەی وادەخواست کەسێکی شەرانگێز بە هاتوو هاوار و توڕە بێت ، بەڵام بەردەوامی لەسەر ئەم ریتمەی لە هەندێ دیمەن دیالۆژ و نواندنەکەی وندەبوو، تا بۆ ئەوەمان لەبیر بچێت کە زۆرجار بێدەنگی مەبەستدار بەهێز ترین پرماناترین دیالۆژە.

دەرهێنان /

دەرهێنەر بەسوود وەرگرتن لە چەند قوتابخانەیەکی دەرهێنان وابەست نەبوون بە رێبازێکی دیارکراوی شانۆیی نمایشەکە سەرکەوتوو بوو لەهەمان کاتدا جۆرە دەرباز بوونێك بوو لە رەخنەگرتن . دەرهێنەر لە پانتایەکدا شەڕ و ئاشتی پیشانداین بە دابەش کردنی تەختەی شانۆ و هاوسەنگی لە نواندن و کەرستەو دیکۆر روناکی. لەهەمووی گرنگتر سینۆگرافیا هاوکاری باشی پرۆسەی دەرهێنان بوو بەتایبەتی (فیگەری وێنەکان) ئەگەرچی زۆرێك لەئامادەبووان (فیگەرەکانیان

بەتێکەڵکردنی سینەما بە شانۆ دانابوو بەڵام ئەمە کارێکی سینەمایی نەبوو چەند (فیگەری) کامیرای فۆتۆی وێنەیی جێگیر بوون لەلایەکی تر دەرهێنەر زۆر زیرەکانە لە گۆڕانی دیمەنەکان و لکاندی بەیەکەوە سەرکەوتوو بوو بە جۆرێك بینەران زۆر لەگەڵ دیمەنەکان ئاوێتەی روداوی شانۆگەرییەکە ببوون بەواتایەکی تر کەشێکی شانۆیی لەڕێگەی دەرهێنان بۆ ئامادەبوان فەراهەم کردبوو.هەڵبژردنی هۆڵی نمایش زۆر گرنگە دەهێنەر ئەو هۆڵەی هەڵبژاد کە بینەر زۆر لە تەختەی شانۆ نزیك بوون بۆ ئەوەی لە نزیکەوە هەموو هێماو ئاماژە و چرپەی ئەکتەر ببینێت .

ئیکسسواراتی شانۆی لەبەرجەستەکردن وشێوازی دیدگای دەرهێنەر لەخزمەتی پرۆسەی دەرهێنان بە ماناو مەدلولی زۆروە بەکارهاتبوو وەکو (مقست) وە سوود وەرگرتن لە دەستەواژەییەکی کوردی (زمانت بە مەقست دەبڕم) بەکارهێنانی مەقست بەشێوازێکی هونەری لەگەڵ دورستکردنی نیشانەی (ئێکس) لە رێگەی پەتی هەڵخستنی جلوبەرگ و فڕێدانی پێستاو وەکو هێمایەك بۆ دەرباز بوون لە رۆحی شەر ، نیشاندانی تارمایی کۆمەڵی کەس لەدواوەی شانۆ لەکاتی ناشتنی قوربانیەکی شەڕ . دیمەنەکانی گرتەی ژیانی رۆژانەی (ئافرەتەکە) لەرێگەی فیگەرەکان لەچەند ساتێکی کورت سەرکەوتوو بوو، لە کۆتایی شانۆگەرییەکە ئەو کامیراییەی پیاوەکە بۆ شەری بەکار دەهێنا توانی بیگۆڕێت بۆ وێنەی (سیڵفی) خۆشەویستی خۆی و هاوسەرەکەی.

دەرهێنەر کەشێکی شانۆیی بۆ ئامادەبووان دورستکرد بوو بە جۆرێك هۆڵی شانۆی کپ کردبوو بە مانایەکی تر بینەر خۆی لەنێو نمایشەکە دەدۆزییەوە بەرادەی ئەبڵقبوون، شانۆگەرییەکە کۆتایی هاتبوو بینەر هەربێ دەنگ بوو.
شانۆگەری ماڵێك لە بێدەنگی لە دەقی (عەبا)ی هەردوو نووسەری عێراقی یوسف سائغ و فەلاح شاکر وەگیراوە لە وەرگێڕانی ڕێبین رەسوڵ ، سینۆگرافیای (ئەیار سلێمان) دراماتورگ و دەرهێنانی هونەرمەند (کرمانج مستەفا)بوو،بەرهەمی تیپی رۆژ – پەیمانگەی هونەرجوانەکانی هەولێرە بوو لە میانی چوارەمین فیستیڤاڵی نێوەدەوڵەتیی شانۆی هەولێر لە 17/12/2017 نمایش کرا.

سکتاریزم لە یەکی ئایاری 2018 دا .... نادر عبدالحمید

پێشەکی

بۆ ئامادەکاریەکانی یادکردنەوەی ڕۆژی یەکی ئایار، کۆبونەوەیەک لە شاری سلێمانی و لە ناوەڕاستی مانگی ئەپریلی 2018دا ئەنجامدرا و تیایدا (کۆمیتەی یەکی ئایار) پێکهێنرا. ئەمەش دوای ئەوە هات کە لەسەرەتای ئەپریلدا، (نەوزاد بابان) هەڵسوڕاوی کرێکاری ڕادیکاڵ و سۆشیالیست، و یەکێک لە دامەزرێنەرانی (ڕێکخراوی سەربەخۆی کارەبا) نامەی نوسی بۆ کۆمەڵێک لە هەڵسوڕاوانی کرێکاری تا کۆبونەوەیەک ئەنجام بدەن.

لەو کۆبونەوەیەدا هەڵسوراوانی بزوتنەوەی کرێکاری و هەڵسوڕاوانی ڕێکخراوە سەربەخۆکانی (کارەبا و خەستەخانەکان و بیناسازی) و هەروەها هەڵسوڕاوانێک لە سەید سایەق و دەڤەری پشدەر و بیتوێن بەشداریان تێدا کردبوو، پاشانیش دوای سەردانی هاوڕێیان (عومەر چاوشین) و (نەوزاد بابان) بۆ شاری هەولێر، هەڵسوڕاوانێکی ئەو شارەش هاتنە ناو کۆمیتەکەوە، ئەمە جگە لەوەی کە چەند هەڵسوڕاوێکیش لە کفری و کەلار لە پەیوەندیدان بەو (کۆمیتەی یەکی ئایار)ەوە. وە کۆمیتەکەش بەرنامەی هەیە کە سەردانی زوربەی شار و شارۆچکەکان بکات تا ئەو یادە بەجۆرێک لە جۆرەکان تیایاندا بکرێتەوە.
ئەم هەوڵ و کۆششانە لەو پێناوەدایە کە بتوانرێت لە زوربەی شار و شارۆچکەکانی کوردستانی عێڕاقدا، لەژێر ئیتەریتەی یەک ناوی هاوبەشدا، وەک سمبولێک بۆ پاراستنی یەکیەتی و یەکڕیزی بزوتنەوەی کرێکاری، یادکردنەوەکە و مەراسیم بکرێت.

ئەڵبەتە بە پشتی ئەم هەڵسوڕاوانە و ئەم چالاکیەوە بۆ یەکی ئایار، حزب و ڕێکخراوە سیاسی و ڕەوتەکانی چەپ و کۆمەنیزمی کوردستان وەستاون (لەوانە: یەکیەتی کۆمەنیستەکان. حکک کوردستان. ناوەندی خەبات، بەرەنگاری و ...)، هەروەها بەشێوەیەک لە شێوەکان لە هەولێر (حشک) و (زەحمەتکەشان)یش بەپشتی ئەو چالاکیانەوەن. ئەمە جگە لەوەی کە هاوڕێیانێکی هەڵسوڕاوی بزوتنەوەی کرێکاری سەر بە (حشک) لە سلێمانی بە سفەتی شەخسی خۆیان لە ناو (کۆمیتەی یەکی ئایار)دان.
لەگەڵ ئەوەدا کە ئەم حزب و گروپ و ڕەوتە سیاسیانە بە پشت ئەم

کۆمیتەیە و ئەم چالاکیانەی یەکی ئایارەوەن، بەڵام (کۆمیتەی یەکی ئایار) لە کۆبونەوەی ئەوان و ڕێکەوتنامەیەکی نێوانیان پێک نەهاتووە، بەڵکو لەڕووی واقعی و مێژووییەوە، وەکو لەسەرەوە ئاماژەم پێداوە، ڕاستەوخۆ لە ڕێگەی پەیوەندی هەڵسوڕاوانی بزوتنەوەی کرێکاریەوە پێکهاتووە، و ئەم حزب و ڕێکخراوانەش (بەهەر مەبەستێکەوە کە خۆیان هەیان بێت) چونەتە پشتیان. جگەلەمەش (کۆمەڵە-ڕێکخراوی کوردستانی حزبی کۆمۆنیستی ئێران) ئامادەیی خۆی نیشانداوە بۆ بەشداریکردن لە کار و چالاکیەکانی یەکی ئایار لەڕێگەی ئەو کۆمیتەیەوە.

خستنەڕووی ئەو ڕاستیە کە ئەمە خودی هەڵسوڕاوانی عەمەلی و مەیدانی بزوتنەوەی کرێکاری و هەڵسوڕاوانی ڕێکخراوە سەربەخۆکان بوون کە ئەم (کۆمیتەی یەکی ئایار)ەیان دروست کردوە، (کە وەکو شەخس ناسراون و لە لاپەڕەی فەیسبوکی کۆمیتەکەشدا وێنەی کۆبونەوەکانیان دانراوە)، بۆ ئەوە نیە کە بڵێین ئەگەر حزب و گروپ و لایەنە چەپ و کۆمۆنیستەکان کۆمیتەیەک ب□ یەکی ئایار پێکبهێنن شتێکی خراپە، بەڵکو مەبەستمان لە ئاماژە بەو فاکتە، کە ئەوە خودی هەڵسوڕاوانی کرێکارین ئەو کۆمیتەیان پێکهێناوە و ئەو چالاکیانە بەڕێدەخەن، بۆ ئەوەیە تا پڕوپاگەندەی ئەوانە ڕەت بکەینەوە، کە دەڵێن ئەم حزب و گروپ و لایەنە سیاسیانەی سەرەوە، هەڵساون بە دروستکردنی ئەم کۆمیتەیە، تا بڕوبیانویەک دابتاشن بۆ بەشدار نەبوونیان لە کۆمیتەکەدا، کە گوایە هەڵوێستیان هەیە بەرامبەریان و بە کۆمۆنیست و کرێکاریان دانانێن و تێکەڵاویان نابن، چونکە خۆیان عەیارە بیستوچواری کرێکاری و کۆمۆنیستین!

مەبەستی من ڕاشکاوانە لێردا، ئەوەیە کە (نەوزاد بابان) هەمان نامە کە بۆ هەڵسوڕاوانی کرێکاری ناردوە، بۆ چەند هاوڕێیەکیشی ناردوە کە دواتر دەستەی (بەرەو یەکی ئایار) یان ڕاگەیاندوە، وێڕای تەلەفۆن کردنیش لەگەڵیاندا، تا بێن بۆ ئەو کۆبونەوەیە، بۆ دانانی نەخشە و پلانێکی هاوبەش بۆ یەکی ئایار، بەڵام ئەو هاوڕێیانە نەیانویستوە بەشداری کۆبونەوەکە ببن. دوای ئەوەش کە کۆبونەوەکە ئەنجام دراوە و (کۆمیتەی یەکی ئایار) پێکهاتووە، لە هەستکردن بە بەرپرسیارەتی بۆ پاراستنی یەکڕیزی بزوتنەوەی کرێکاری، کۆمیتەکە لە بەرواری (2018-4-21)دا هەڵساوە بە ناردنی نامەیەکی ڕەسمی بۆ دەستەی (بەرەو یەکی ئایار)، و داوای لێکردون کە بێن بۆ دانیشتنێک، تا لەگەڵ (کۆمیتەی یەکی ئایار)دا کار و چالاکیەکانیان هاوئاهەنگ بکەن. بەڵام ئەوان نەهاتوون بۆ

دانیشتنەکە و بڕیاریان داوە سەربەخۆ چالاکییەکانی خۆیان ئەنجام بدەن.

وێنەیەکی فۆتۆگرافی لە دوو ئۆبجێکت

بەم شێوەیە لە بەردەم وێنەیەکدا ین کە زوربەی هەڵسوڕاوانی بەرجەستە و ناسراوی بزوتنەوەی کرێکاری و ڕێکخراوە سەربەخۆکانی کرێکاران و کارمەندانی خەستەخانەکان و کارەبا و بیناسازی، وە بە پشتیشیانەوە حزب و گروپ و ڕێکخراوە و لایەنە سیاسییەکانی بزوتنەوەی چەپ و کۆمۆنیستی کوردستانی عێراق لە (کۆمیتەی یەکی ئایار)دا لەلایەک و لەلایەکی تریشەوە دەستەی (بەرەو یەکی ئایار) و بە پشتیەوە (ئاڵتەرناتیقی سۆشیالیستی) و چەند مەحفەلێکی تر وەستاون.

ئەم خۆ جیا کردنەوەیە بۆ؟

هەرکەسێک ئاگاداری ئەو ڕاستیانەی سەرەوە بێت، پرسیارێکی سادەی لا دروست دەبێت، کە بۆچی دەستەی (بەرەو یەکی ئایار) و بە پشتیەوە (ئاڵتەرناتیقی سۆشیالیستی) نەیانویستوە هاوئاهەنگی کار و چالاکییەکانیان بکەن لەگەڵ (کۆمیتەی یەکی ئایار)دا؟.
ڕاستییەکەی ئەو (دەستە)یە و پشتیوانەکەشی بەرپرسن لە بەرامبەر بزوتنەوەی کرێکاریدا کە وەڵامێک بەو پرسیارەی سەرەوە بدەنەوە. بەڵام تا ئەو کاتەی ئەوان ئەو وەڵامەی خۆیان ئامادە دەکەن، من دەمەوێت تیشکێک بخەمە سەرشێوازی کارکردن و هەڵوێست گیرییەکەیان.

دەستەی (بەرەو یەکی ئایار) لیستێکیان ڕاگەیاندوە بە چالاکی، بەڵام ئەوەی کە ئەم چالاکیانە چ کاریگەرییەکی ئیجابی یان سلیبی لەسەر کۆی بزوتنەوەی کرێکاری و یەکڕیزییەکەی بەجێ دەهێڵێت، تەنها پەیوەست نیە بە خودی ئەو چالاکیانەوە، بەڵکو پەیوەستیشە بە شێوازی کارکردنی دەستەی (بەرەو یەکی ئایار) و هەروەها پەیوەستیشە بەو بارودۆخەی بزوتنەوەی کرێکارییەوە لە ئێستادا کە ئەم چالاکییەی تیا ئەنجام دەدرێت.

سێ فاکتەری گرینگ

لە ئێستادا سێ فاکتەر هەن کە چوارچێوە و بارودۆخێکن، بزوتنەوەی کرێکاری لە کوردستانی عێراقدا گەشەی تیادا دەکات:
یەکەم، ناڕەزایەتییە بەرفراوانەکان، خۆشباوەڕی بە دەسەڵاتی ئێستای ناسیونالیزمی کورد و ئیسلامی سیاسی ڕەواندەتەوە، بەمەش زەمینەیەکی بابەتی خوڵقاوە بۆ گەشەی ڕایکاڵیزم و سۆشیالیزم لە دەرونی چینی

کرێکار و لە ناو بزوتنەوەی کرێکاریدا.

دووەم، بزوتنەوەی ناڕزایەتیەکان لە پەرەسەندنی خۆیدا مەسەلەی ڕێکخراوبوونی سەربەخۆی کرێکاران و کارمەندانی هێناوەتە ئاراوە لە کەرتە جۆراوجۆرەکانی خزمەتگوزاریە دەوڵەتیەکان و ئابوری وڵاتدا. ئەم ڕەوەندە هەشتا هەر لەسەرەتای کاریدایە.
سێهەم، بونی هەڵسوڕاوان و ڕابەرانێکی عەمەلی و مەیدانی ڕادیکاڵ و سۆشیالیست کە تۆڕێک لە پەیوەندی کۆمەڵایەتی و هاوڕێیەتی و پلەیەک لە نزیکایەتی فکری و سیاسی کۆی کردونەتەوە. وە لە بنچینەدا ئەو توێژە و تۆڕی پەیوەندیەکانی، کلیلی ڕێکخراوکردنی چینی کرێکار و هێنانەدی ڕێکخراوە سەربەخۆکان و ئاسۆدارکردنی بزوتنەوەی کرێکاریە، بە ئاسۆیەکی ڕادیکاڵی سۆشیالیستی. گەرچی ئەم تۆڕە هەشتا خۆبەخۆییە و لەسەر بنەمای ناسیاوی و پەیوەندی کۆمەڵایەتی و هاوڕێیەتی ڕابردوو دامەزراوە و هەشتا بەرز نەبۆتەوە بۆ ئاستی تۆڕێک کە بە ئاگاهی فکری و سیاسی و بە پلان و بەرنامەوە دامەزرا بێت، بەڵام هەر لەم ئاستەشدا ڕۆڵێکی پڕ بایەخ دەبینێت لەناو بزوتنەوەی کرێکاری و بە واقعی و بەعەمەلی ئەم (کۆمیتەی یەکی ئایار)ە و ئەو ڕێکخراوە سەربەخۆیانەی کە لە ئارادان یان لە حاڵەتی شکڵگیریدان، بەرهەمی ئەو هەڵسوڕاوانە و ئەو تۆڕەیەن لە ئێستادا.

چاندنی تۆوی دوبەرەکایەتی

پێبردن بەو سێ فاکتەرەی سەرەوە، هەستکردن بە بەرپرسیارێتی لای هەر کۆمۆنیست و هەر هەڵسوڕاوێکی کرێکاری و هەر خەمخۆرێکی بزوتنەوەی کرێکاری دەخوڵقێنێت، کە دەبێت لەو ڕاستایەدا کار و چالاکیەکانی ئەنجامبدات کە ببێتە مایەی هەرچی زیاتر توندوتۆڵ کردنی ئەو تۆڕە لە پەیوەندی ئەو توێژە لە کرێکارانی ڕادیکاڵ و سۆشیالیست و بەرفراوانتر کردن و بەرزکردنەوەی ئاستی ڕێکخراوبوونی کە ئەوە خۆی وەک لەسەرەوە ئاماژەمان پێداوە کلیلی هێنانەدی ڕێکخراوە سەربەخۆکان و ئاسۆدار کردنی بزوتنەوەی کرێکاری و ڕێکخراوکردنی چینی کرێکارە.

دەستەی (بەرەو یەکی ئایار) زۆر دورن لەوەی پێیان بردبێت بەو ڕاستیە، کە خودی (کۆمیتەی یەکی ئایار) بەرهەمی ئەو توێژە و ئەو تۆڕەیە لە پەیوەندی هەڵسوڕاوانی مەیدانی ڕادیکاڵ و سۆشیالیستی ناو بزوتنەوەی کرێکاری لە کوردستانی عێراقدا (بێجیا لە تەعەلوقی فکری و سیاسی و حزبی هەر هەڵسوڕاوێک).

وە زۆر دوورن لەوەی کە پێش ببەن بەوەی، خودی شکڵگیری ئەم کۆمیتەیەش بە دەوری خۆی ڕۆڵێکی پڕ بایەخ دەبینێت بۆ توندوتۆڵ کردنی پەیوەندی و بەرزکردنەوەی ئاستی ئاگاهی ئەو توێژە لە ڕابەرانی ڕادیکاڵ و سۆشیالیست بۆ جێگەوڕێگەی خۆیان و بەو بەرپرسیارێتییەک کە لەسەر شانیانە، کە کۆمەگ دەکات بە بەرزکردنەوەی ئاستی پەیوەندییەکانیان لە خۆبەخۆییەوە بۆ ئاستێکی دامەزراو لەسەر پلان و بەرنامە بە کاری ئایندە.

دەستەی (بەرەو یەکی ئایار) و پشتیوانەکەی نەک هەر پێیان نەبردوە بە زەرورەتی پتەوکردنی جێگەوڕێگەی ئەو توێژه و ئەو گرایشە لەناو بزوتنەوەی کرێکاری و کارکردن لە ڕاستایەکدا کە کۆمەگ بکات پێیان، بەڵکو لەوە ناچێت وەکو توێژێک و گرایشێکیش بیان بینن. ئەوان کەسە هەڵسوڕاوەکان دەبینن وە تەعەلوقی فکری و سیاسی و حزبیشیان دەبینن، لێرەوە وەک کەس و فەردی هەڵسوڕاو لەسەر ئەو تەعەلوقە فکری و سیاسیە مامەڵەیان لەگەڵدا دەکەن، نەک وەک گرایشێک و توێژێک کە ئەفرادەکانیان تەعەلوقاتی فکری-سیاسی و حزبی جیاجیان هەیە، بەڵام وەک گرایش و توێژێک ڕۆڵێکی هاوبەشیان هەیە لەناو دەرونی بزوتنەوەی کرێکاریدا، وە پێویستە چ بکرێت تا ئەو ئەرکە هاوبەشە بەرەو پێش ببرێت. بەمانایەک بزوتنەوەیی کارکردن، نەک کێش کردنی ئەفرادی هەڵسوڕاو بە ناو فرقەکەی خۆت و بە جیاکارکردن لەوانی دی کە تەعەلوقی فکری و تەشکیلاتیان لەگەڵ فرقەکەتدا نیە.
ئەم دەستەی (بەرەو یەکی ئایار)ە لەبریتی ئەوەی بەت یەکەیزی ئەو گرایش و توێژە لە هەڵسوڕاوانی ڕادیکاڵ و سۆشیالیست بپارێزێت، لە بریتی ئەوەی بەهێت تواناکانی خۆی و کار و چالاکییەکانی لەگەل تواناکانی (کۆمیتەی یەکی ئایار) و کار و چالاکییەکانیدا بکات بەیەک، بەتایبەتیش کە داواشیان لەکردون بە نامەی ڕەسمی، دەیەوێت وەک سکت (گروپ.فرقە)یەک، بەجیا خۆی مەراسیم بگێڕێ و دەت تۆوی دوبەرەکایەتی دەچێنێت. ئەوە ئەو مەد و شێوازەیە کە کار و چالاکییەکانی پێدەکەن.
لە پشتی لیستەکی دورودرێژی ڕیزکراوی چالاکییەوە ئەو شێوەکارە سکتاریستی (فرقەگەرایی)ە وەستاوە. لێرەوە ئەم چالاکیانە بە هەموو هاشوهوشەکی "کرێکاری" و "پڕۆلیتاری"ەوە کە بەی دەکرێت و بەڕواڵەت وا دەردەکەوێت لە خزمەت بزوتنەوەی کرێکاریدایە، بەڵام لە پشتەوە تۆوی فرقەگەرایی دەچێنێت.

لە حاڵێکدا کە ئەو (دەستە)یە و ئەو (کۆمیتە)یە لە دوو شاری جیادا ئاگایان لە یەکتری نەبوایە و ئەو چالاکیانەی خۆیان هەر

لایەنە سەربەخۆ لەوی تر ئەنجامی بدایە، ئەوەی دەردەخست کە بزوتنەوەکە لە پرشوبڵاویدایە و هیچ جۆرە فرقەگەراییەکی پێوە دیار نەدەبوو، بەڵام ئەوەی کە ئەم (دەستە)یە و ئەم (کۆمیتە)یە لە جوگرافیایەکدا کاردەکەن کە ئاگاداری کار و چالاکییەکانی یەکترین کە بڕیارە لەسەر یەک بابەتی دیاریکراو کە یەکی ئایارە ئەنجام بدرێت، بۆ دەبێت بە پاراستنی یەکڕیزی بزوتنەوەی کرێکاری بەیەکەوە ئەنجام نەدرێت؟ ئەو (دەستە)یەی کە نایەوێت هاوئاهەنگی کارەکانی بکات لەگەڵ ئەوانی تری ناو (کۆمیتە)کە، ئەگەر ئەمە بە فرقەگەرایی دانانێت با بفەرموێت وەڵامێک بخاتەڕوو کە بۆچی ناچن بەدەم بانگەوازی “کۆمیتەی یەکی ئایار”ەوە و نایانەوێت هاوئاهەنگی کار و چالاکییەکانیان بکەن.

نەریتی نوێ

ئەم هاوڕێیانەی لە ڕونکردنەوەیەکدا لە لاپەڕەی فەیسبوکی تایبەت بە (بەرەو یەکی ئایار) نوسیویانە:
(ئەوەی لەم ئایارەدا ئەنجامی دەدەین دەرهاویشتەی دونیابینی و تێگەیشتنێکی نوێیە لە دونیای ئەمڕۆ و سیستەمی سەرمایەداری و پێگەی پرۆلیتاریا و خەباتی چینایەتی .... ناشوەستین تاکو ئەم نەریتە نوێیەی خەباتی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی پشت بەستوو بەم نەریتە نوێیە، سەرپێ دەخەین ....).
لە پشتی ئەو وشە ئاڵوواڵا گشتیانەوە، نە ناسینی تایبەتمەندییەکانی بزوتنەوەی کرێکاری لە کوردستانی عێراق و نە ناسینی پێداویستییە حەیاتی و ئەولەویاتە هەنوکەییەکانی وەستاوە. ئەمە نامەبونی ڕۆشنفکرانەی ئەو دەستەیە و پشتیوانەکانیانە نامەبونی خۆیان لە بزوتنەوەیەکی موشەخەسی کرێکاری لە کۆمەڵگەیەکی دیاریکراودا بە مەنتقیاتی گشتی پەردە پێش دەکەن. ناوەڕۆکی ئەو “نەریتە نوێ”یەش کە باسی لێوە دەکەن شتێک نییە جگە لە خۆ دابڕان لە یەکڕیزی بزوتنەوەی کرێکاری و خۆ جیاکردنەوە، وەک فرقەیەک لە ریزی یەکگرتووی کرێکارانی ڕادیکاڵ و سۆشیالیست کە دەستیان خستۆتە ناو دەستی یەک، تواناکانی خۆیان یەکخستوە تا پێکەوە یادی یەکی ئایار بکەنەوە.

27-4-2018

بۆ ناڕازیو ڕەخنەگرەکان دەبێت دەنگبدەن؟ ... شێرکۆ کرمانج

ئەمڕۆ لە ڕادیۆی نیشتیمانیی ئوسترالی (National Radio) گوێم لە بەرنامەی بیرۆکە گەورەکان (Big Ideas) دەگرت. لە بەرنامەکە فەیلەسوفی ناودار پیتەر سینگەر (Peter Singer) قسەی دەکرد. سینگەر فەیلەسوفێکی ئوسترالییە بەڵام لە زانکۆی پرینستنی ئەمریکی وانە دەڵێتەوە. ئەو فەیلەسوفە پسپۆڕییەکەی بواری ڕەفتار و ئەخلاقە (moral and ethics).

لە بەرنامەکە پرسیاری ئەوەیان لە سینگەر کرد کە داخۆ ئەو ئەو کەسانە بە ڕاستدەزانێ کە دەڵێن ئێمە نامانەوێت منداڵمان ببێت چونکە دنیا کەمئەخلاق بووە، یان بەرەو بێئەخلاقی (immoral) دەڕوا، هاوکات ژینگە بەرەو وێرانی دەچێت لەئاکامی زیادبوونی ژمارەی دانیشوان. لە درێژەی پرسیارەکە گوتیان ئەو کەسانە دەڵێن ئێمە نامانەوێت منداڵێکمان ببێت کە لە کۆمەڵگەیەکی کەمئەخلاق یان بێئەخلاق گەورە بێت ببێتە بارێکی قورس بەسەر ژینگە. پیتەر سینگەر لە وەڵامی ئەو پرسیارە گوتی، ڕاستە من پێموایە کە زۆربوونی ژمارەی دانیشتوان بارێکی قورسی بەسەر ژینگە دروستکردوە و ئەگەر ئەخلاقیەن بیر بکەینەوە لەوانەیە باش نەبێت کە منداڵمان ببێت. ئەو گوتیشی، بەڵام ڕاستییەکە ئەوەیە کە منداڵ لە دایکدەبنو ژمارەی دانیشتوان زۆر دەبن، بۆیە پێموایە ئەو خێزانانەی کە ئاوا لە ڕوانگەی ئەخلاقیەوە ئەو پرسە دەبینن واچاکە لێگەڕێن منداڵیان ببێت چونکە ئەگەر ئەوان منداڵیان نەبێت ئەوە منداڵی ئەو خێزانانە زۆر دەبن کە خەمی ئەخلاقیانەی ژینگەو مرۆڤایەتیان کەمترە یان هەر نیە، ئەوکات منداڵی کەمئەخلاقەکان یان بێئەخلاقەکان زۆر دەبن کە ئەگەری هەیە وەک ئەو خێزانەی لێی پەروەردەبوون کەمتر گرنگی بە ئەخلاقو پرسە ئەخلاقییەکانو ژینگە بدەن، هاوکات منداڵی ئەو خێزانانەش کەم دەبن یان هەر نامێنن کە لەو ڕوانگە ئەخلاقییەوە پرسەکانی ژینگەو مرۆڤایەتی دەبینن. ئەوکات ژینگەو مرۆڤایەتی زەرەردەکەن.

من لێکچوونێک لەنێوان دەنگنەدانی کەسە ناڕازیو ڕەخنەگرو توڕەکان لەگەڵ ئەو کەسە خەمخۆرانەی ژینگەو مرۆڤایەتی دەبینم، کە پیتەر سینگ هانیدان منداڵیان بێت. من پێموایە کە کەسە ڕەخنەگرو ناڕازیو توڕەکانی کۆمەڵگەی کوردستانی لە کەسە هەرە دڵسۆزو خەمخۆرەکانی کۆمەڵگەی ئێمەن، بۆیە ئەگەر ئەوان دەنگ نەدەن ئەوە شانسی ئەو

کاندیدانە زۆرتر دەبێت کە کەسانی کەمتر خەمخۆرترو دڵسۆزتر دەنگیان پ□ دەدەن. ئەوە بەو مانایە نیە کە ئەو کەسانەی کە دەنگدەدەن خەمخۆرو دڵسۆز نین بەڵکو بەو مانایەیە کە ئەگەر کەسە ناڕازی□و □□خنەگرو توڕەکان بەشداری هەڵبژاردن بکەن ئەوە شانسی دەرچوونی کاندیدە باشەکان لە کاندیدە کەمباشەکان یان خراپەکان زیاتر دەبێت.
بۆیە من پێموایە کە کەسە ناڕازی□و □□خنەگرو توڕەکان پێش هەموو کەسێک دەبێت بەشداری دەنگدان بک□ن□و هانی خەڵکی دیکەش بدەن کە دەنگ بدەن بە کاندیدە باشەکان. لێرە حەزدەکەم دوو شتی دیکەش بڵێم ئەوانیش ئەمانەن:

یەکەم، دەبێت کوردستانیان لەوە بگەن کە ئەوەی لە کوردستان هەیە، هەڵبژاردنە، واتە بەشێک لە پڕۆسەی دیموکراسی نەک تەواوی دیموکراسی. دەبێت ئەوەش بزانن کە پڕۆسەی دیموکراسی (ئەوەی بە دیموکراتیز□یشنیش ناودەبرێت) ب□ بەردەوامبوونی پڕۆسەکە چاکترو باشتر دەبێت نەک بە پچڕاندنی. بەشدارینەکردن پچڕاندنی پڕۆسەکەیە.
دووەم، دەبێت ئەوەش بڵێم کە پڕۆسەی دیموکراسی پڕۆسەیەکی درێژخایەنە، دیموکراسیخوازان دەبێت پشودرێژبن□و کۆڵنەدەن.

کوردای□تی – بەشی چوارەم … جیهاد محەمەد

فیوداڵی کوردایەتی

بە درێژایی خەبات و تێکۆشانی میللەتی کورد، لە هەر چوارپارچەی کوردستاندا، ـ جگە لە بیری عەبدوڵڵا ئۆجەلان و لەم چەند ساڵەی دوایەشدا بیری پەیەدە لە رۆژئاوادا ـ فیوداڵەکان سەرکردایەتی و رابەرایەتی ئەم خەبات و تێکۆشانەی کوردایەتیان کردووە، ئەگەر حیزبێکیش یان چەند حیزبێکیش، کە کۆمەڵێک خوێندەوار دایانمەزرادبێت بە ناوی درێژەدان بە هەمان خەبات و تێکۆشان بۆ سەندنی مافی نەتەوەیی گەلی کورد، هەمان عەقڵیەتی فیوداڵیەتیان هەبووە. فیوداڵەکان، شێخ و مەلاکان، یان ئەفەندیەکان هەمان عەقڵیەت

و بیرکردنەوەی دەرەبەگایەتیان هەبووە. ئەوە ئاشکرایە لە دەستپێکی (شۆڕشی) ئەیلول ١٩٦١، بە رابەرایەتی مەلا مستەفای بارزان، فیوداڵەکانی دژ بە یاسای چاکسازی کشتوکاڵی ژمارە ٣٠ ساڵی ١٩٥٨ راپەڕین و هێزی چەکدارییان کۆکردەوە لە ژێر ناوی سەندنی مافە نەتەوەییەکانی گەلی کورد. تەنانەت باڵی مەکتەبی سیاسی هەمان حیزب(پارتی دیموکراتی کوردستان)، بە بە رابەرایەتی ئیبراهیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی، لەگەڵ ئەوەی خۆیان بە شاری و شارستانیی دەناساند، لەگەڵ ئەوەی روویان کردبووە بیری ماوتسی تۆنگ و پەیوەندیەکی باشیان لەگەڵ حیزبی توودەی ئیرانیدا هەبوو، وایان پیشان دەدا، کە تەبەنی بیری چەپ و چەپڕەویی دەکەن، بەڵام بە هەمان رەفتار و کرداری فیوداڵانەی بارزانی و (شۆڕش)ی ئەیلول رابەرایەتی هێزە چەکدارییەکەی خۆیان دەکرد.

ئەم فیوداڵانەی کوردایەتی، ئەو کاتانەی دەنگی خۆیان بەرزدەکردەوە و دەستیان دەکرد بە نەڕەی نەڕەی نەژاد پەرستی و رەگەزپەرستیی و دیماگۆگییانە خەڵکیان لە دەوری خۆیان کۆدەکردەوە و خوتووکەی هەستی نەتەوەیی خەڵکیان دەدا، دژ بە هاوبیرەکانییان و هاو مەنتاڵیەت و عەقڵیەتی حوکمڕانە شۆڤێنیەکانی بەغدا وەک سەدام و مالکی و عەبادی، یان حوکمڕانەکانی تر لە سوریا و تورکیا و ئێراندا، لە بچووکترین دەرفەتی هەستکردن بە هێز و دەسەڵات، هەمان رەفتار و کرداری حوکمڕانە چەوسێنەرەکانی گەلی کوردیان دەکرد بەرامبەر بە خەڵکە ستەمدیدەکەی، کە کردبوونیان بە سووتەمنی هێزە چەکدارەکانیان. وەک پاوڵۆ فرێری لە کتێبی(پەداگۆگی ستەملێکراوان)دا، ئاماژە دەدات بە ناشۆڕشگێڕەتی ئەم جۆرە لە شۆرش، پەروەردە شۆڕشگێڕەتی ئەم ناشۆرشگێرانە ئەوە بوو، کە هەموو خەڵکی کوردستانیان بە نەزان و بێ سەلیقە و نەخوێندەوار و گەل تەماشا دەکرد، خۆشیان بە زانا و دانا و تێگەیشتوو لە ماف و چەمکی مافی چارەنووس و ئازادی و سەربەخۆیی دەزانی، بۆیە بە هیچ جۆرێک دیالۆگ و دیبەیتیان لەگەڵ خەڵکدا نەدەکرد، بەڵکو خەڵکیان فێری ئەوە کردبوو، کە بەدەنگ و گوێڕایەڵانە دوایانکەون و هیچی تر.

ئەگەر بە وردی سەیری ئەدەبیات و نووسین وکتێب و بیرەوەرییەکانی ئەم فیوداڵانە بکەین، لە ماوەی سەد ساڵ زیاتری خەباتی میللی گەلی کوردا، بە دەگمەن نووسین و کتێب و بابەتی فکرییان هەبووە. ئەوەی کە هەیانبووە تەنها نووسینی بیرەوەرییەکانیانە و هیچی تر، هەڵبەت ئەگەر هەشیان بووبێت، کە بێ گومان لێرەو و لەوێ هەندێکیان بابەتی فکری و تیۆریایی شۆرشگێڕیان هەبووە، وەک نەوشیران مستەفا و قاسم

لە و جەلال تاڵەبانی، بەڵام نەیانتوانیوە پراکتیکەی ئەو بیر و بۆچوونە شۆڕشگێڕییە بکەن، چونکە وەک نووسین نووسیوانن، مەنتاڵیەتە فیوداڵیەکەیان، دەسەڵاتخوازیەکەیان ڕێگەی پێنەداون پراکتیزەی کەمترین ئاستی تیۆریای شۆڕشگێڕیی بکەن.

هەموو بیرەوەرییەکانی سەرکردە دیارەکانی ئەم بزووتنەوە چەکداریانەی کوردایەتی، پڕەتی لە باسی قارەمانەتی و پاڵەوانەتی و داستانی دەگمەن لە شەڕەکانیاندا دژ بە دەسەڵاتە حکومڕانە شۆڤێنییەکان، خۆی لە خۆیدا ئەمە راستە، هەمووممان دەزانین، کە قارەمانەتی و پاڵەوانەتی پێشمەرگە بە وێنەیە لەم خەبات و تێکۆشانەدا، بەڵام قسەمان لەسەر ئەوەیە، کە ئەم هەموو قارەمانەتی و پاڵەوانەتیە، چونکە لە بیرێکی شۆرشگێڕیی و تیۆریایەکی شۆڕشگێڕییەوە نەهاتووە، بەڵکو تەنها وەک شەڕ و دژایەتیەکی کورتبینانەو، بیرتەسکیی و بێ بفکرییەوە هاتووە، بۆیە لە حکومڕانیی ٢٧ ساڵەیاندا هەموو ئەم پاڵەوانەتی و قارەمانەتییە و داستانە بە وێنانە بوون بە ئامرازێک بە دەستکەوتی خۆ دەوڵەمەندکرد و ڕووتانەوەی خەڵک و بە هەدەردانی سەدان ملیار دۆلاری داهاتی کوردستان.

ئەم فیوداڵانەی کوردایەتی، چونکە لە سەرەتاوە بە دوای دەسەڵاتخوازییەوە بوون، بۆیە نەگەڕاونەتەوە لە هیچ خیانەتکردنێک و هیچ فروفێڵ و زۆڵەتیەکی سیاسیی، کە خزمەتی دەسەڵات و درێژەدان بە دەسەڵاتیان بکات. جگە لەوەی کە نەگەڕاونەتەوە لە جاشەتی ئەم دەوڵەت و ئەو دەوڵەتی چەوسێنەری گەلی کورد، لە ناو خودی خۆشیاندا دەیان شەڕ و پێکدادانی خوێناویان بەرپا کردووە، لەسەر دەسەڵات و پۆست و پلەو پایەی سیاسیی و دزین و بە تاڵانبردنی سامان و داهاتی کوردستان، بە نموو لە ١/٥/١٩٩٤ تا ٨/٩/١٩٩٨ ئەو شەڕە خوێناوییەی، کە پەرایانکرد لە نێوان هێزە چەکدارەکانی پارتی و یەکێتیدا، لەسەر دزین و بەش بەشێنی داهاتی برایم خەلیل بوو، کە گەورەترین دەهات و دەروازەی گومگرگی بوو لە جیهاندا، بە گوێرەی لەدوانی بەریتانیەکان لەو کاتەدا، ئەم شەڕە خێڵەکییە، ٤ ساڵ و ٤ مانگ و ٧ ڕۆژی خایاند، هەر بە گاڵتە پێکردن، کە کێبڕکێ دروستبووبوو لە نێوان سەدام حسێن و ئێران و تورکیادا بە ناوبژیوانی ئەم دوو هێزە چەکدارە، تا لە دواجاردا وەزیری دەرەوەی ئەمەریک (مادڵین ئەلبرایت) بەو پەڕی نابەدڵییەوە ڕێکیخستنەوە.

بێ فکریی و نەخوێندەواریی و خێڵەکێتی و دەسەڵاتخوازیی ئەم فیوداڵانەی کوردایەتی، زۆر جار پاڵنەریان بووە بە پەنابردن بە

کۆنەپەرسترین بیریی ئیسلامی سیاسیی، لە پێناوی ئەوەی بەکاریان بهێنن دژی یەکتری، لە کاتێکدا کە بانگهێشتی بیری ئازاد و دیموکراتییان دەکرد، لە هەمانکاتدا زیاتر لەوان تەبەنی ئەو بیرەیان کردووە، کە پێی وایە، (ئەخلاق) کێشەی کورد وگەلی کوردە، واتە وەک ئیسلامی سیاسیی بیری لێ دەکاتەوە، نەبوونی مەرامە و ئاکاری بەرزی خەڵکە، کێشەی بۆ گەل و نەتەوە دروستکردووە، کە پێچەوانەکەی راستە و ئەوەی مەرامە و ئاکاری بەرز دروستدەکات، پەروەردەیەکی هاوچەرخانە و شۆرشگێرییە، ئەوەیش بە سیستەمێکی سیاسیی دادپەروەرانە و یەکسانخواز و دیموکراتخواز دروستدەکرێت. واتە بارودۆخی سیاسیی و کۆمەڵایەتی بنەمای مەرامە و ئاکاری مرۆڤدۆستییە، نەک ئامۆژگارییە دینییەکان بۆ دروستکردنی مەرامە و ئاکاری مرۆڤدۆستانە. هەتا سیستەمێکی سیاسیی و حوکمڕانێکی دیموکراتییانە و دادپەروەرانە نەیەتە ئاراوە، نە پەروەردە، نە هیچ ئامۆژگارییەکی دینیی ناتوانێت بەها مرۆییەکان فەراهەم بکات. پەروەردەی دیموکراتییانە چ لە قوتابخانەکاندا، چ لە ناو خێزانەکاندا، چ لە ناو هەموو ئۆرگانە سیاسیی و کۆمەڵایەتییەکاندا، دروست نابێت، بە بێ حوکمڕانییەکی دیموکراتیانە.

جگە پێنابردن بە فکری دواکەوتوویی و توندوتیژی ئیسلامی سیاسیی، پێنایان بە دیماگۆگییەکی تری یەجگار بێ مانای ریفرانەدم برد، کە گوایە، گەلی کورد بە ئابووری سەربەخۆ و جیابوونەوە دەگات بە مافەکانی خۆی، لە کاتێکدا هەتا هەموو گەلی عێراق بە هەموو نەتەوە و دین و ئاینزاکانیەوە ئازادییەکی گشتی بە خۆیەوە نەبینێت، گەلی کورد و تەنانەت دین و ئاینزانکانیش ناگەن بە ئازادی و، ڕزگاریان نابێت لە چەوساندنەوە. نە دین، نە نەتەوە، نە تاک، نە رەگەز، نە چین، نە مرۆڤایەتی و ژینگە و ژینگەپارێزیی، ئازاد نابێت، تا بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی ئازاد نەبێت. دین کاتێک ئازاد دەبێت، کەسە دینی و کولتوورە دینییەکان کاتێک ئازاد دەبن، کە کۆی کۆمەڵ و کۆمەڵگا لە هەموو بوارەکانی ژیانیدا ئازد بێت. ئەم ئازادییەش بە واتای خۆی، سڕینەوەی عەقڵیەتی دەسەڵاتخوازییەکانی دین و ناسیۆنالستیی و نەژادپەرستی و ڕەگەزپەرستییە، بۆیە ئەم فیوداڵە نەتەوەپەرست و دینیانە هەمیشە دژی ئازادین و بەردەوام کار لەسەر درێژپێدانی کولتووری دواکەوتووی کۆمەڵایەتی دەکەن.

جیهاد محەمەد/ کوردستان
٥/٥/٢٠١٨

حەقیقەتی كاندید بوون … شوان مەمەندی

هەڵبژاردن یەكێكە لە پایە سەرەكییەكانی سیستەمی دیموكراتی، گەل لە ڕێگەیەوە متمانە ئەبەخشێتە ئەو پاڵێوراوانەی كە جێگەی متمانەی خۆیانن، ئێمە چەند ڕۆژێكی كەممان ماوە بۆ هەڵبژاردنەكانی عێراق ، ژمارەیەك كاندید لە لیستی جیاواز، خۆیان بەربژێركردووەو هەریەكە و لەهەوڵی ئەوەدایە كە چانسی سەركەوتن بۆخۆی مسۆگەر بكات، ئەوەی گەرەكمە بیخەمە ڕوو، كاندیدانی كورد لە كوێی هاوكێشەی(دەنگم پێبدە و خزمەتی حەقیقیت دەكەم)دانە، زۆرینەی كاندیدانی كورد لە خولەكانی ڕابردوو، تەنها ئەوانە نەبێت كە بوونی خۆیان بە كردار سەلماندووە، بەچاوی خۆدەوڵەمەندكردن چوونەتە بەغدا، بۆ خۆیان و خانەوادەكەیان و لەسەر رووی هەمووشیانەوە بۆ حزبەكەیان، گەرنا سودیان بۆ خەڵكە عوامەكە نەبووە(چینی ڕەش و ڕووت)، كە بە چەندین بەڵێنی بێكردارو دوور لە ڕاستی هەڵخەڵەتێندراون، خۆم كاندیدی خولی پێشوو ئەناسم كە تاوەكو نەبوو بە ئەندام پەرلەمان فلیپینی هاوردە نەكرد بۆ ماڵەكەی، ئەوە باسی سەفرەو سیاحەو پاسەوانی بن دیوار هەر مەپرسە، ئەوە باسی جوانكاریو قژلێنانەوەش لەلایەكی تر، كاكی ئەندام پەرلەمان لە خۆت پرسیووە گەر دەنگی ئەم خەڵكە نەبوایە پێشتر ئەمەت بۆ نەئەكرا، سەرەڕای ئەمەش بۆ زمان پاراوی عەرەبی زۆرێكییان نەبایان دێت نەباران، ئەمانە بۆ چی كە خەڵك متمانەیان پێبەخشین خۆیان لا ئەبێت بەرەقەم یەك و خۆیان لێ ئەگۆڕدرێت، خەڵك ئەبێت پرسیاری ئەوە بكات كامانەن ئەو پڕۆژانەی كە شمولی پارێزگاكانی ناوەڕاست وباشوری عێراق كراون، ئەمان بە سیاسەتی حەكیمانەی خۆیان هێناویانن بۆ ئێرەش، تەنها لە ساتی بانگەشەی هەڵبژاردن نە بێت، ڕۆژێك نەمان بینی چەند ئەندام پەرلەمانێك كە هەرێمەكەت لە سەختترین دۆخی سە پێندراوی ئابووری دایە، هەر هیچ نە بێت كەڵێنك پربكەنەوە، لە ڕێگەی گرتنە ئەستۆی چارەسەری چەند نەخۆشێكی درێژخایەن، كۆتایی بە سیستەمی قوتابخانەی ژووره 40 و قوتابی50 بهێندرێت، پڕۆژەیەكی تەواو نەكراوی ڕێگاو بان تەواو بكەن، بێتوانایان لە ڕازیكردنی ڕای گشتی شەقامی عێراقی كە فەرمانبەری كورد عەرەب هیچ جیاكارێك

نابێت لە نێوانیاندا هە بێت لە ڕووی مافەوە.

بەڵام لە جیاتی شەر بکەن بۆ مافی هاونیشتیمانیانی خۆیان کە چی شەڕی بە وەکالەتی وڵاتان ئەکەن، خەڵك بە کولەمەرگی ئەژیت کە چی ئەمان ئەوەندە ساڵە خەریکی زیاد کردنی داهات بوونە بۆ گیرفانی تێرنەبووی حزبەکانییان، ئایا هەر بە ڕاست ئەمەیە کاندیدی حەقیقی بۆ بوون بە پەرلەمانتار، ئەم دەستەواژەیەی فەیلەسوفی ئەڵمانی فردریك نیتشە جێگەی تێڕامانە کە ئەڵێت(قوڵسترین جۆرەکانی خزمەتکردن، خزمەتکردنی حەقیقەتە)، ئایا هەر بەڕاست کاندیدی نوێش ئەتوانن ڕووبەڕووی ناخی خۆیان ببنەوە، کە مافی هاوڵاتییان لە سەر وی مافی خۆیان ببینن.

کوردی هائیم و حەیران -(12) … هێمن عومەر خۆشناو

ژیان لەم زەمەنەدا دەڵی مرۆی بێ نمەك و وەفا دەکاتە قەترەیەك ئاو و وەك پارچە شەختەیەك سارد سارد دەبێت و بێ بینینی چەند دیمەنێك دەتوێتەوە. لەرێ دە هیچی تێنەماوە، ئەوەندە بچوك بێتەوە، بە نەبوو حیساب بێ. لەوەگەڵێ خوێن و کوشتار و شەڕ بوونەتە هەوای فێنکی سپێدان و، هەناسەنە مرۆ وەریدەگرێ و دەیداتەوە، ڕووبەریك و بستێك خاکی دە نەماوە لەناو شەڕدا خارا نەبووبێت.

ئەم چەرخە چەرخی کورتبینییە، زەمەنی توێکڵ و ڕواڵەتە، کەس حەوسەڵەی مێشك ماندووکردنی نەماوە، هەموومان هەڵوەدای ڕواڵەتی بێ بنەما و ڕووخساری بێ ناوەڕۆك و قەپێلکی بێ ناوکین.

سەردەم سەردەمی خۆڕاپێشکردن و خۆ بردنەپێش و دەرکەوتنە، دەرکەوتنەکی کورت، خۆبردنەپێشەکی چەند سعاتی، خۆپەسندانەکی هیچ لەباردانەبوو، ئیدی وەك ئەوە دێتە بەرچاو هەموو جارێ منەتی باوکایەتی بەسەر منداڵەکانماندا بدەینەوە و بە خوێنەر و خەڵك بڵێین ئەوەنییە ئەمە عەللامەی زەمانین، پسپۆڕ و پیتەلین، نە دوێنێ دەبینین و نە سبەینێ، هەر هەنکەمان لەپێش چاوە و ئیدی ئەمە هەموو شتین و خەڵکیش چش!

خۆزی لە هەموو شتێدا زەمەنی کورتبینەکان بووبا، ئەمما ئەوانەی ئەهلی عیلمن قەت و قەت چاویان لەو ڕوواڵەتی و خۆڕەپێشکردنە نەبووبا، کە و□ک قایرۆسێك هەموومانی تەنیوەتەوە، حەیاتی ل□ بەر بڕیوین، لە عیلم و حیکمەتیشدا بۆن بۆگەنی تەنگەنەفەسی کردووین و هاش و هووشەکەی گوێی دونیای کەڕکردووە.
لە زەمەنێك دەژین، (مەلەوان)ی تازەی ناو بەحری عیلمین، کەچی شیت و شەیدای ناو و ناوبانگین، قەڵەممان تازە فرچکی گرتووە و دەمانەوێ بەو قەڵەمە بێ مەرەکەبە دونیا تەی بکەین. بە نانی دزیی عیلمەوە گەورەبووین و هەر دزیی و ناپاکی و بێ بنەت□یمان لێ هەڵدەوەرێت. زانکۆیەکان پڕبوونە لە ئەهلی ئەو عیلمە ڕواڵەتی و ئەو هەموو شەهادەداری و تامەزرۆی ماستەر و دکتۆرا و پڕۆفیسۆری□ جەستەی عیلمی هەنجن هەنجن کردووە و بنیشتێکە لە زاری ئەوانەوە بۆ دەوی سەدان کەس دێت و دواهەمینیان دەگاتە سەر زمانی من و ئەزیش بە ناو و سەرناوێکی دیکەوە دەیفرۆشمەوە.

هەتا دوێنێ پشیمان بە زانستی ئایینی خۆش بوو، کە بە پەرێز پاکییەوە مابوو و کەشتیەوانەکانی دوای ئەو هەموو خۆونکردنە و ئەو هەموو خەبات و ماندووبونە و دەریایەك فرمێسك ڕشتن لە قەڵەمەکانیان، بە شەرمەوە دەیانووسی (انا الحقیر الفقیر المذنب العاصی.....منی دەستەپاچە و داماو، هەژار و نەدار و هیچ لەبارنەبوو ئەوەم نووسی بە هیچی دانانێم و هەموو هەناسە و خوێنیشم پڕە لە هەڵە و پەڵە و قەت شایانی ئەوە نەبووم و نابم) و دوای سی چل ساڵ لە پسپۆڕی خۆی هێشتا پێی شەرم بوو جلی پیشەکەی بپۆشێ و هەر خۆی بە شیاو دانەدەنا، کەچی کەشتیەوانەکانی ئێستا هێشتا لە ئەلف و بێیانن خۆڕەپێشدەکەن، فتوادەدەن، دەیانەوێ تەنانەت عیبادەتی نێوان خۆیان و خوداشیان بە کامێرایەکەوە بگرن و نیشانی هەموو خەڵکی بدەن، ئەو ڕێبوارانەی تازە سواربووی کاروان، چونکە قاویلکەن، قالك و قەمیشی پووچن، سامنیشتووی زەمەنێکی کورتن، دەیانەوێ چەند سعاتێك بژین و بەس، ببنە بڵقی سەرئاویش مەمنوونن، لەناو هەموو دەنگەکاندا ئحمێکیان هەبێ بەسیانە، هەر پێوەریان چاوی خەڵکی کورتبینە، بۆیە لە نمایشێکی پەلەپەلدا خەریکی ع□امەگەورەکردن و دیزاینی ئەو لەقەب و پاشناو و تریانە مەندیلانەن کە شەڕیانە لەسەر ئەوەی کامەی جێی باوەڕی میللەتی کورتبین و گەلی رواڵەتپەرستە، ئەوەیان مەبدەئو پرەنسیپە.
ئێرە وێرانەیە لە چاوی جەوهەربینان، کۆشك و تەلار و جەننەتە لە چاوی ڕواڵەتبینان، دڵی ئەهلی جەوهەر و رۆح پەروا□ر□انیش لەو نێوانەدا ل□ ح□زم□تان هەموو رۆژێ جارێك دەتوێتەوە. چونکە لەم

کاولستانی ڕۆحەدا بۆ کوردی هائیم و حەیران دڵ تێکهەڵاتنە لەگەڵ ئەم خەڵکە تێکەڵی!

شەکاوە بێت ئاڵای سەرکەوتن بە سەر نازیزم و فاشیزمدا … ئەحمەد رەجەب

هەموو ساڵێك لە 9 ی ئایار/ مایۆ روسیاو هێزە پێشکەوتنخوازو دیموکراتەکانی دونیا ئاهەنگ ئەگێرن بە بۆنەی سەرکەوتن بە سەر نازیەتی ئەڵمانیاو فاشیزمدا، بەڵی لە ساڵی 1945 سوپای سوورو گەلانی یەکێتی شۆرەوی جاران لە ژێر رێنمایی حزبی شیوعی و هەزاران تێکۆشەری ئەوروپایی توانیان شکست بە نازییەت بێنن لە پێناو ئازادکردنی گەلانیان و گەلانی دونیا لە ژێر چنگی نازیزمە ئەڵمانییەکان و، هۆکارەکان و ئامانجی ئەڵمانیاو وڵاتانی هاوپەیمانی روون ئاشکرا بوون، دەست بە سەراگرتنی جومگەکانی ژیان لە پێناو پاراستنی بەرژەوەندییەکانی دەسەڵاتی سەرمایەداریەتی ئەڵمانیا و، جێی ئامازەیە بە هۆی ئەو شەرە نەگریسەوە زیاتر لە -50- ملیۆن کەس لەناو چوون.

وەك زانراوە لە نێوان جەنگی جیهانی یەکەم و جەنگی جیهانی دووەم هەر وەك نازیزم فاشیزم لە سەر بنەمای پەرستنی سەرۆك (سەردار) سەریهەڵداو، بەو پییە ئایدیۆلۆژیای فاشیزم بریتیە لە گشتگەرایی واتە سەرۆك یان پارتێکی سیاسی هەموو مافێکی هەبێ و دەست بگرێت بە سەر هەموو جومگەکانی وڵات، بەسەر خەڵك و هەموو دامودەزگاکان و میدیاکان و. خەڵك بە کوێلە بزانێت و، بۆ خزمەتی بەرژەوەندی خودی خۆی بەکاریان بێنێت و، ماف و ئازادیان لێ زەوت بکات و، نابی کەس ئازادو خاوەن مولك بێت و، نازییەتیش بانگی توندوتیژی دژ بە باوونەریتەکانی ئەڵمانیا بەرز کردووە و، هەردوولا (فاشیزم و نازیزم) سەرۆکیان بە “” پەرستگار”” ناسیوە بە شێوەیەك دەسەڵاتی بە سەر هەموو لایەکدا هەبێت.
پارتی کرێکارانی نەتەوەیی سۆشیالیست ’’ پارتی نازی’’

بزوتنەوەیەکی توندرەوی سەرلێشێواوی سەرکێش دژ بە دیموکراتییەت و شیوعییەت بوو، لە ئەڵمانیا لە پاش جەنگی جیهانی یەکەم دروست بوو، ئەم پارتە بە سەرۆکایەتی ئەدۆڵەف هیتلەر لە ساڵی 1933 دەستی بە سەر دەسەڵاتی وڵاتی ئەڵمانیا گرت وەك رژێمێکی دیکتاتۆری سەرکوتکەر رەفتاری کردو، هێتلەرو یاوەرەکانی پرۆسەی چەپەڵی (هۆلۆکۆست) جینوسایدی دەرحەق زیاتر لە 5 هەزار جولەکەی ئەنجامداو بە سوتاندنیان بە ئاگرو، بەوەش نەوەستان زیاتر لە 6 ملیۆن غەجەر (کاولی) و کورتە باڵاو کەمئەندامان و نەخۆش وکەسانی سادەیان لەناوبردو، تا ئەمرۆش ئەو بیروباوەرە قیزوەنە لەلای حزبە نەتەوەپەرستە راسترەوەکان و گروپەکانی دژ بە شیوعییەت و چەپگەرا ماوە لە ژێر ناوی نازییەتی نوێ – Neonazism.

نازییەکان و حزبەکەیان، حزبی کرێکارانی نەتەوەیی سۆشیالیستی ئەڵمانی لە پێش هەموو کاریکیان سەندیکای کرێکارانیان لە ناوبردو لەکاریانخست و مانگرتنیان قەدەغە کردو، لە پاش 20 ی یۆلیۆ (تەموز) 1944 گرتن و کوشتن پەرەی سەندو، پۆلیسی ئەڵمانیا (گوستاڤۆ) بە فەرماندەیی(هێنریچ هیملێر) پیاوە درندەکەی هیتلەر گورزی کوشندەی لە حزبە لیبراڵەکان و سۆسیالستەکان و شیوعییەکان وەشاندو، حزبی نازی بە تەواوەتی دەستی واڵا بوو بە سەر '' دادگاو شارەوانییەکان و گشت رێکخراوە مەدەنییەکان'' و, هەرچی جومگەکانی حوکم هەیە لە لایەن دەسەڵاتەوە قۆرغ کران و، لە لایەن وەزیری راگەیاندنی سیاسی هێتلەرەوە (پاوڵ یۆسێف گۆبێلز) دەربرینی راووپۆچوون و رەخنە قەدەغە کراو بە بقە ناو ئەبراو، هەرکەسێك بە پێچەوانەی خواستی هیتلەرو نازییەکان بێت وەك چۆن لای خۆمان لە ئەمرۆدا لە هەندێ ناوچە باوە خاوەن بیرو بۆچوونەکان لەناو ئەبرێن و، هەموو پرۆپاگەندەکان بە پێی ئاخافتنی '' وەزیر'' ئەبێ لە خزمەتی ئەدۆڵەف هێتلەر بێت و، لە هێتلەرەوە وەزیر فێری وتار خویندن وشێوازی بڵاوکردنەوەی درۆودەلەسە بوو بوو بۆ داپڵۆسین و کپکردنی جۆش و خرۆش وحماسەتی جەماوەری راپەریو دژ بە خواستەکانی هیتلەرییەت..

سستی و لاوازی و بێتوانی پاراستنی دەست بەسەراگرتنی (چینایەتی) لە رێی کەناڵەکانی دیموکراتییەتی بۆ بنەماو پەرلەمانە بۆرژواکەی لە بەرامبەر بزوتنەوەیەکی کرێکاری بەهێزو هەرەشەی کارەساتێکی ئابووری دژ بە بەرژەوەندی و دەسەڵاتەکەی، بۆرژوازییەتی ئەڵمانیا روویکردە بەکار هێنانی هێزو ئامادەکردنی دەزگا داپڵۆسێنەرەکانی و، بەبێ سڵکردنەوە تاوانی کۆکوژییان ئەنجامدا لە دژی خەڵك بەگشتی

و، بزوتنەوەی کرێکاری و حزبەکەی و رێکخراوەکانی سەندیکا بە تایبەتی کە هێزی سەرەکی کرێکاران و گەلانە دژ بە نەخشە گڵاوەکانیان.
ئەمرۆ لە دووای نەمانی یەکێتی شۆرەوی {سۆڤێت} ئەمریکاو وڵاتە ئەوروپیەکانی یاوەری بە نیازن سەر لە نوێی مێژووی سەرهەڵدانی نازیەت و فاشیەت بنووسنەوە بۆ ئەوەی راستییەکان بشێوێنن و رۆڵی یەکێتی سۆڤێت لە سەرکەوتن بە سەر هیتلەرو نازیزم و فاشیزمداو، هەروا پشت گوێخستنی مێژووی درەوشاوەو شۆرشگیری شیوعیەکان و چەپەکان و بزوتنەوەکانی کرێکاران و سیاسیەکان لە جیهانداو، رۆڵی شیوعیەکانی فەرەنساو ئیتالیاو یۆنان لە بەرگریکردندا وەك نموونە باسیان لێوە نەکرێت.

لەم رۆژانەدا رێکخراوو وبزوتنەوەی نوێ بەناو نازیەتی نوێیەوە سەرهەڵئەدات و، نازیەتی ئەڵمانیا بەوەدائەنێت کە ئازادبوونە لە شیوعیەت و، بەربەرەکانی نازیەت و فاشیەت لەو کاتەدا بە هەڵەیەکی مێژووی گەورە ناو ئەبات و، سەبارەت بەوەی راستییە مێژوویەکان لە لایەن ئەمریکاو هەندێ وڵاتانی ئەوروپی و کەمکردنەوەی رۆڵی یەکێتی سۆڤێتی جاران لە سەرکەوتن بە سەر فاشیەت و نازیەتی ئەڵمانیا سێرگی ئیڤانۆڤ بەرێوەبەری دیوانی سەرۆکایەتی روسیا ئەڵێت : هەموو دۆکۆمێنتە مێژووییەکان چەخت لەوە ئەکەنەوەو ئەیسەلمێنن کە یەکێتی سۆڤێت رۆڵێکی کارامەو دیاری هەبووە لە ناوبردنی ئەو جەنگە درندانە چەپەلە کە بە گەورەترین جەنگی مێژوویە لە خوێنرشتن وکاولکردن لە جیهاندا بەدیکراوە و، لە هەندێ وڵاتانی ئەوروپای رۆژئاوا مێژوو بە شێوەیەکی ئەنقەست ئەنووسنەوەو، هەوڵئەدەن راستییەکان وەلا بخەن و، شیوعیەت و فاشیەت لە یەك پلە دائەنێن و، ئەوەش درۆیەکی شاخدارەو رێبازیکی پر لە درۆو دەلەسەیە و ئەخلاق و موراڵی دوژمنکارانەیە لە پێناو ئەوەی روسیا گۆشەگیر بکرێت.

جەنگی دووەمی جیهانی لە 1 ی ئەیلولی {سیبتەمبەر} ساڵی 1939 دەستیپێکرد کاتێك ئەڵمانیای نازی هێرشی کردە سەر پۆڵەنداو، هاوکات بریتانیا جەنگی دژ بە ئەڵمانیا راگەیاندو، هەروا وڵاتانی هاوپەیمان فەرەنسا، پۆڵەندا، بریتانیای مەزن و، وڵاتانی کۆمۆنلسی بریتانی {ئۆسترالیا، کەنەدا، هیندستان، نیوزلەنداو باشوری ئەفریکیا} و، لە ساڵی 1940 یۆنان و، لە ساڵی 1941 ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا پەیوەندیان بە وڵاتانی هاوپەیمان کردو، لەو کاتەدا هیتلەر وتی: هەموو کاروکردەومان ئاراستەی روسەکانەو،

ئەگەر وڵاتانی رۆژئاوا گێل و دەبەنگ بن و، هەست بە کارو پلانی ئێمە نەکەن، ئەوا لە گەڵ روسدا نەرم و نیان ئەنوێنم رۆژئاوا لە ناو ئەبەم و تەختی ئەکەم و، پاشان هەرچی هێزو توانا هەیە لە دژی یەکێتی شۆرەوی بەکار ئەهێنم و، ئەبێ خاکی نوێ لە رۆژهەڵاتی ئەورۆپاو روسیا بدۆزینەوەو، ئەوە پێویستییەکی گرنگە بۆ ئەڵمانیاو، ئەبێ رەگەزی ئەڵمانی زاڵ بێت بە سەر رەگەزەکانی ترو، ئەبێ دانیشتوانی روسیا بەرەو ناوچەکانی سیبیریا برۆن و، ئەوانەیان باشن بمێننەوەو، و بە توبزی کاریان پێ بکەن و، خودی هیتلەر وەسفی جەنگی نیوان ئەڵمانیا و شۆرەوی کردو وتی: جەنگی لەناوبردنە لە رووی نەژادی و ئایدلۆجیاوەو، ئەبێ ئەڵمانیا خاوەن بریار بێت و، کاتێ ئەڵمانیا سەرکەوتنی بەدیهێناو توانی کیێڤ پایتەختی ئۆکراینا بگرێت و، هیتلەر لەو باوەرە بوو یەکێتی شۆرەوی لە رووی سەربازییەوە هیچ نییەو بێ بایەخەو، ناتوانێت بەرامبەر بە سوپای ئەڵمانیا بجەنگێت و، وتی ئەتوانین لە پاش زەنجیرەیەك پرۆسەی سەربازی بە ئاسانی خاکی شۆرەوی بە تایبەت خاکی روسیا داگیر بکەین و، هەر ئەو بیرۆکەیە بوو پاڵی بە هیتلەری نازییەوەنا لە رۆژی 3 ی تشرینی یەکەم {ئەکتۆبەر} ساڵی 1941 فەرمانی هەڵگیرسانی جەنگی لە دژی شۆرەوی داو، ئەوە بوو روسیا چووە ناو وڵاتانی هاوپەیمان.

لە 9 ی ئایار دا ساڵی 1945 هێزی سوپای سووری یەکێتی سۆڤێت لە ژێر رێنمایەکانی حزبی شیوعی هێزەکانی ئەڵمانیای راماڵی و راوی نا تا گەیشتنە ناو پەرلەمانی ئەڵمانیا (رایچستاگ) لە بەرلینی پایتەختی ئەڵمانیاو، ئەو رۆژە بە رۆژی سەرکەوتن بە سەر نازییەتی هیتلەرو وفاشییەتی مۆسۆلینی دا ئەنرێت و هەموو سالێك لە روسیا بە گشتی و، لە گۆرەپانی سوور لە مۆسکۆی پایتەخت بە تایبەتی و، وڵاتانی سۆڤێتی جاران ئاهەنگی شایستە بەو بۆنە پیرۆزەوە بەرێوە ئەچێت.
سەرشۆری و مردن بۆ نازییەت و فاشییەت و راسیزم. مردن بۆ دوژمنانی شیوعییەت و پەیرەوانی چەپگەرا. سەرکەوتن بۆ ئازادی و دیموکراتی و پارێزەرانی مافی مرۆڤ و گەلانی چەوساوە. شەکاوە بێت ئاڵای بەرزی 9 ی ئایار، رۆژی سەرکەوتن

8/5/2018

11 ی مەی
سەردار جاف
ئەوا ئەمڕۆ
بوو بە ساڵێ و
لەم ئێوارە
پیرە پیاوێك ، هەر لە سێبەری خۆت دەكا
گەڵای زەردە و سەمای روحی دەبارێنێ و
دەوەرێتە بەر پێی خاكت
تێڕامانی كەمەی گۆچانێكی نوێیە
چەتری سەرە و چەشنی مۆمیش بە سەر باڵات
دەتوێتەوە......
ئەم ئێوارە
ڕیش چەرمووویەك ، هەڵاتوو لە خەراباتی زەمەنی ژن
بێ ئاگا بوو .... بێهۆش مابوو
لە دونیای ژن ناحاڵی بوو
زەنگی هێڵی دڵی مردوو ، بوژانەوەی
بۆ دێتەوە ......
ئەوا ئەمڕۆ
بوو بە ساڵێ و
هەر خانەخوێی دیوەخانی هزری منی
لە نێو نیگا
كارمامزی سارا لماوییەكەی ئیشقی
بۆ هەتایی
لەرەی دەنگ و هەنگاوی تۆ
ناسڕێتەوە...........
شەوێك نییە
بە خەیاڵی یادەوەری ساڵێكمانا
گوزەر نەكەم
فرمێسكی خەم نەهۆنمەوە
لە سەر پەڕەی تاڵ تاڵی پرچی خاوتا
هێلانەی ئەوین تەڕ نەكەم
چ لە دڵ و عەقڵ بكەم
رەگی ئیشقت نەبڕێتەوە...........
ئەوا ئەمڕۆ
بوو بە ساڵێ و
ئەو هەوێنی ئاشناییە
لە دوورەوە دیقەت دەدا

تۆیش لێم یاخی
بە سەر شاباڵی هەستما گوزەر ناکەی
ئەوەیش کانیاوی ئەشکمە
بۆ رۆژگاری رابردوومان
کڕنووش دەبا
با چاوەکان دەس لەملی یەك نێنەوە..........
ئەمێستاکە
خولیاکانم پاسەوانی سیمای تۆن و
وا لە گەردنی بەرزتا
مەلە دەکەن
بۆ سەر سینە و مەمە تورتەی بن سەرینێ
ئەوە خەونی سەوزی منە ، خەیاڵی نامرادی نین
با پێکەوە بتوێنەوە ......
ئەوا ئەمڕۆ
بوو بە ساڵێ و
هێڵی تەریبی من و تۆ
ناکرێ فارگۆنێکی خاڵی
بە سەرمانا تێپەڕێت و روحمان بە مەی بشواتەوە ....
تۆ دەزانی
ژەهری بێ مەیلی و رووگرژیت
دەبنە جەللادی ژینم و
شەکرە هەنگوینی سەر دڵمن
پێ رێ ناگرێ
بڕواتەوە ....
ئەوا ئەمڕۆ
بوو بە ساڵێ
بگەڕێوە با ئامێزم بێ تۆ نەبێ
بێ تۆ دەبم بە کاوڵاش و تاریکستان
نەکەی زیکری دڵم تێکدەی
ئاوی روحم نەدەیتەوە ....
وا چوار وەرزە
تۆ بووی بە بەفر و گوڵ و پووش ، بە خەزانێ
باوەشتم بۆ واڵا بکە
ئەم کۆچە ناوەختە چی بوو
مەرگ بە گیانم ئاشنا بێ
خوایە پێکمان شاد کەیتەوە ....
ئەوا ئەمڕۆ

بوو بە ساڵێ
پەتی ئیشقت لە گەردنم دلۆپ بڕی هەناسەمکا
چرای دییەم کزکز ببێ
هەر دەڕوانم
بۆ هەنگاوی لەنجەی پەنجەت
کڕنووش دەبەم
لە بێ تۆیی سەری مەرگم دەنێمەوە ....
بگەڕێوە ..
بۆ خەڵوەتی بووژانەوەم
دەنا هەستم
بە ئاگری فەنابوونی ئەوینی تۆ
گڕ دەگرێت و دەتوێمەوە ....
ئەوا ئەمڕۆ
بوو بە ساڵێ
هەوای هەوار تێم ئاڵاوە
سەرێ بە کونجی خاکا کەم
لە سەرچنار
دیقەتێکی بای چاوت بەم
خودا بکا
مردنێ یەخەم پێ بگرێ و نەیەمەوە ....
هێشتان دڵت
لە دەرگەی ئاوەزم دەدا
لە هەناوما وا چەقیوە ، شورای خوێنێکی تەنیوە
ئەو دڵەی تۆ
زێڕ و گەوهەر و ئەڵماسە
هێندە سەر شێت و وڕ بوومە
مەی دەمخوات و نایخۆمەوە ....

ئەڵمانیا
2018

مەهزەلە .... پشکۆ ناکام

......گەر ئەتەوێ تازەترین نوکتەی ئەم هەڵبژارنە ببیستی و تا چوار ساڵی تر و هەڵبژاردنێک و نوکتەیەکی ئەو کاتە پێبکەنیت گوێ لەم نوکتەیە بگرە : نوکتەکەش ئەوەیە کە بنەماڵە وپارتی پاشکۆی باس لە “ئیرهـــابی فیکـــری” ئەکەن لە شـــاری ســـلێمانی بەرامبەر بە کندیـدەکانیان...!!! ئەـوە بیهێننە بەر چـاوی خۆتـان کە بنەمـاڵە و پـارتی پـاشکۆی هەر لە دروست بونیـانەوە جگە لە “ئیرهـاب” هیـچ کلتورێکی تر ئەوتۆیان نەبوە کە نە بچێتە خانەی فیکر و نە بچێتە خانەی شنازییەوە ، ئێستا وەک تولفەکی مەعصوم خۆی نیشان ئەیا و داواکـارە کاندیـدەکانیان زیـاتر رووبەڕوی ئیرهـابی فیکـری نەبنەوە..!! پێش هەر شتێک فیکری پارتی چیە ؟ گەر فیکری پارتی نیشتمان پەروەرییە ئەی 31/ی ئاب لە کوێ بشارینەوە ؟ گەر فیکری پارتی نەتەوایەتیە ئەی ئاش بەتاڵی ساڵی 1975/ بخەینە کام چاڵەوە ؟ گەر فیکـری پـارتی کلکـایەتی نیە ئەی بـوونی ئەو هەمـوو هێـزەی تورکیا لە بادینان بۆ چ سەرپۆشێک داپۆشین ؟ گەر فیکری پارتی خۆشگوزەرانی خەڵکە ئەی ئەو هەموو بێ مووچەیی و چارەک و نیوە لە سجلی کام بانکا بدۆڕنین. ؟ گەر فیکری پارتی ئابوری سەربەخۆیە ئەی ئەو هەموو بەتاڵان بردنەی نەوتە لە کام تانکەرا سەرەونقووم بکەین ؟ گەر فیکری پارتی عەدالەتی کۆمەڵایەتیە ، ئەی بەینـی مـووچەیەکی دووسـەدهەزار د ینـاری (کەم) ئەنـدامێک لەکـام خانەی(کەم) فیکری دابنەین گەر نەڕۆیین هەر (بۆ)فیکری تەواو... گەر فیکری پارتی دیموکراسیە بۆ تایبەتی لە پڕۆسەی هەڵبژاردنا ، ئەی ئەو هەموو تەزویرانەی هەر هەموو هەڵبژاردنەکان بخەینە تابوتی کام مردوەوە کە بۆی نەبێ دەنگ بات. ؟ و...گەر ..و گەر........

پـارتی داوا ئەکـات لە ســلێمانی ئیرهـابی فیکـری نەمێنێ لەســەر کاندیـدەکانیان ، لە کاتێکـا حیـزب و لایەنـی سیاسـی نەمـاوە لە ناوچەکانی ژێر شەقی بنەماڵە و پارتی پاشکۆی بنکە و بارەگاکانیان نەسـوتێنرابێ ، کـادیر و کاندیـدەکانیان تەهەڵنەدرابێ و دروشـم و ئاڵاکانیان نەخرابێتە تەنەکەی خۆڵەوە ، تەنانەت ئەو گروپانەش کە زۆر “پشی پشی” بۆ بنەماڵە ئەکەن لە ئیرهابی فیکری و ناوچەیی ، حاشاحازری شمولیان ناکات ، ئەمە وەک مەسەلە سیاسیەکە ، خۆ وەک مەسەلە عەشایەریەکەش کەم عەشیرەت و خێڵ و بنەماڵە هەن لە ناوچەی بنەماڵە و پارتی بوو بن ڕاو نەنرا بن ، دەهاتیان کاول نەکرا بۆ تا حەدی قەتڵ و عامیش ئیرهابی بنەماڵە و پارتی پاشکۆی باڵا دەست

بوە ، ئیرهابی فیکری بنەماڵە کەرتی پەروەردەیش لێی بێ بەش نەبوە ، شیعرێک بۆ مناڵانی قۆناغی سەرەتایی کە لە زەمانی بەعسیشا ئەخوێنرا : دارا وەرە وا زەردە ئەوڕێ... ئەم چەن دێڕە لە هەولێر قەدەغەیە گوایە سووکایەتی بە رەنگی زەردی ئاڵای پارتی ئەکا !!! ڕەنگە ئەو زەردە ، شین یان سەوز بوایە پارتی خۆی بە سەدان هەزاری لێ چاپ بکردایە ، پارتی لەسەر ئەوەی گوایا سوکایەتی ب رەنگی حیزبکەی ئەکڕێ نەک هەر ئیرهابی فیکری ، ئیرهابی پەروەردەیش پەیڕەو(کە مەترسییەکانی لە ئیرهابی فیکری کەمتر نیە) ئەکات و ئەو بنەماڵە و پارتیەی پاشکۆی سووکایەتی بە هەموو کورد لە هەر چوار بەشەکەی کوردستان ئەکەن و کەسیش بۆی نیە بڵێت حاڵێ حسابێ ، دەنا بە دەردەکەی سەردەشت و سۆران و شێخ ستار و ویداد و ...و...و. ئەچێت، خۆ ئەگەر کاندیدێکی بنەماڵە دووچاری ناڕەحەتی و قسە و رەفتاری نا□□ج□ بوو بێتەوە کارێکی زۆر دژە دیمو کراسیە و ئەبێ ڕێ لە دووبارە بوونەوەی بگیرێ ، نەک لەبەر ئەوەی ئەو کەسە کاندیدی حیزبێکی زۆر ماقوڵ و نیشتمان پەرەوە ، بەڵکو لەبەر ئەوەی ئەو کەسە ، ئەو کاندیدە وەک (تاک) مافی پارێزراوە بۆ بانگەشە و ریکلام کردن بۆ حیزبەکەی، هەرچەنە پارتی لە رووی عەمەلییەوە لە سلێمانی لە جێی نەبوانە و با کاندیدەکانیشیان تۆزێک دەست بە قوڕگیانەوە بگرن بۆ هەڵبژاردنەکانی داهاتوو بەڵکو ئەمە خوایە دەنگێک، تەپڵەکێک ، کورسییەک زیاتر بۆ حیزبی ئیرهابی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایی□تی پەروەردەیی و جوگرافی مسۆگەر بکەن لە سلێمانی........

بە کورت و موختس□ر پارتی لە باسکردنی ئیرهابی فیکریا ئەبێ خۆی بشارێتەوە، خواخوای بێ نەیەتە مەوزوعەوە.. چونکە داهێنەر و دیساین سازی هەموو ئیرهابێک خۆیەتی...ئەم سکاڵایەی پارتی لە بوونی ئیرهابی فیکری دژی ئەو ، وەک سکاڵاکەی (تۆم) بەرامبەر بە (جێڕی) یەتە بەر چاوم........ئیتر ئەبێ ئەم سکاڵایە چ مەهزەلەیەک بێ...

سوودەکانی لە باوەشکردنی

منداڵان.. رۆزا شوان

(شکسپیر) دەڵێ:" لە جیهاندا سەرینێک نییە، کە لە باوەشی دایک نەرمتر بێت"

منداڵ بە هەر هۆیەکەوە بگریت، کە دایکی یا باوکی لە باوەشی دەکات و بە سنگی خۆیەوە دەینووسێنێت و بە نەرمی دەست بەسەری و بە شتیدا دەهێنێت و ماچی دەکات، یەکسەر ژیردەبێتەوە و دەگەشێتەوە.

منداڵی کۆرپە کە هێشتا فێری زمان نەبووە و قسە نازانێت، تەنها بە رێی گریانەوە گوزارشت لە هەستەکانی و لە پێویستییەکانی دەکات. دایکیشی لە هەموو کەسێک زیاتر و باشتر لە زمانی جەستەیی و لە هۆیەکانی گریانەکانی تێدەگات. لەوانەیە بۆیە بگریت برسییەتی و داوای شیر دەکات، یا توینیەتی و ئاوی دەوێت، یا سەرمایەتی، یا گەرمایەتی، یا شوێنەکەی تەنگ و ناخۆشە، یا دەرپێکەی تەڕ و پیسکردووە، داوای گۆڕین و پاکی دەکات، یا هەست بە تەنیایی دەکات، پێویستی بەوە هەیە کە یەکێک بێت بۆ لایەوە و یاریی لەگەڵدا بکات تا هەست بە دڵنیایی بکات، یا باوبژ لە سکی دایە و ئازاری هەیە،..هتد. دایک پێش هەموو کەسێک، بە دەنگی گریان و کڕوزانەوەی منداڵەکەیەوە دەچێت و هەڵیدەگرێت و لە باوەشی دەکات و بە سنگی خۆیەوە دەینووسێنێت و ماچ بارانی دەکات. ئەمەش ئەو شوێنە خۆشەیە کە منداڵەکەی بۆی دەگریا.

بێگومان باوەشی نەرم و گەرمی دایک، خۆشترین و نەرمترین و دڵنیاترین و ئارامترین شوێنە بۆ منداڵ. باوەشی دایک دەتوانێت جیهانێکی پڕ لە سوودی دەگمەن بۆ منداڵ دروست بکات. باوەشی دایک دەرمانێکی هەرزان و سەیر و دەگمەنی ئەوتۆیە کە دەتوانێت چارەسەری زۆربەی نەخۆشییە دەروونی و جەستەییەکانی منداڵان بکات. هیچ دەرمانێکیش نییە کە هاوتای بکاتەوە.

(ڤۆڵتێر) دەڵێ:" تەنها شوێن کە دەتوانم سەرمی بخەمە سەر و بە ئاسوودەیی و دڵنیایی لەسەری بنووم، ئەوە باوەشی دایکمە"

رەمەکی (غەریزە) دایکایەتی زۆر بەهێزترە لە رەمەکی خودی خۆشەویستی.

لە هەموو سەردەمە تاڵەکانی ژیانیشدا، دایک هەر شیرین و میهرەبان بووە.

تا ئێستا نزیکەی شەش سەد لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی پزیشکی لەم بارەیەوە ئەنجام دراون، هەر هەموویان جەخت لە سەر سوودەکان و گرنگی و ئەرێنی و ئەنجام دەگمەنی لە باوەشکردنی منداڵ لە لایەن دایک و باوکییەوە دەکەن.

لە باوەشکردن تەنها بە یەکگەیاندنی جەستەیی نێوان دایک و جگەرگۆشەکەی نییە، تەنهاش گوزارشت لە هێنانەدی خواست و لە هەستەکانی منداڵ نییە. بەڵکو گرنگی و سوودەکانی و دەرئەنجامە ئەرێنییەکانی هێندە زۆرن نایەنە هەژمارکردن.. لە باوەشکردنی منداڵ، رەنگدانەوەیەکی ئەرێنی لە داهاتووی کەسایەتی منداڵدا دەبێت. کارتێکردنێکی گەورەشی هەیە لە ژیانی دەروونی و تەندروستی و کۆمەڵایەتی منداڵدا. لە باوەشکردن ئۆخەی و خۆشی و گەشی و ئارامییەکی دەروونی و جەستەیی بە منداڵ دەبەخشێت. لە دواییشدا دەبێت بە منداڵێکی هاوسەنگ و رەفتار دروست و جوان.
ئەو منداڵە بێنازەی کە لە سۆز و لە خۆشەویستی و لە باوەش و لاواندنەوەی دایک و باوکی بێبەش بووبێت و پشتکوێیان خستووبێت.. لە هیچ شوێنێکی تر و لە لای هیچ کەسانێکی تریش، ئەم سۆز و خۆشەویستییە سروشتییەی بۆ پڕ ناکرێتەوە. هەست بەوە دەکات کە پەسەند نییە و خۆشیان ناوێت و رقیان لێیەتی و لەبەر دڵیان نییە و رەتیان کردۆتەوە. لە دواییدا دەبێت بە منداڵێکی رقن و تووڕە و شەڕفرۆش و تەڕەسەن و رەفتار بەد و یاخیبوو و بێزارکەر. ئەم ئاکامە نەخوازراوەش، بە پلەی یەکەم لە ئەستۆی دایک و باوکی دایە.
(جولەدونی) دەڵێ:" کە دایکم منی خۆشبوێت، منیش دونیام خۆشدەوێت"
بۆیە لە باوەشکردن بە هۆیەکی گرنگی پەروەردە دەزانرێت، کە پێویستە هەر لە منداڵییەوە، منداڵ بەم کارە ئاشنا بکرێت، تا لە سەری رابێت. کەواتە پێویستە هەموو دایک و باوکێک هەست بەم ئەرکە گرنگەی ئەستۆیان بکەن، تا جگەرگۆشەکانیان لە دەستنەدەن و چارەنووس و داهاتووشیان نەکەوێتە مەترسییەوە، نەوەیەکی دروستی بەهابەخە و بەوا بە کەسانی تر، بە کورد و کوردستان پێبگەیەنن.. پشکی شێری شانازیش بە دایکان و باوکانی دڵسۆز و هۆشیار و دووربین و بەتەنگەوەهاتوو دەگەڕێتەوە.
شارەزایانی ئەم بوارەش، داوا لە دایکان و باوکان دەکەن، کە خواست و حەز و ئارزووەکانی منداڵەکانیان بەدیبهێنن. لە باوەشیان بکەن و بیان لاوێنن، تەنانەت گەر لەوپەڕی سەرقاڵیشدابن. ئەم پێویستییەی منداڵانیش، ئەرکێکی ئەوتۆی نییە، هەر جارەی تەنها دوو خوولەک لە باوەشکردنیان بەسە، بە مەستکردنیان لەم پێویستی و حەزەیان، ئەگەرچی منداڵان هەرگیز لە باوەشی دایکانیان تێر و مەست نابن.
لە لێکۆڵینەوەیەکی کرداری و مەیدانیدا، کە توێژەنەر، دکتۆرە (فێرجینیا سارتەر) لە نەخۆشخانەیەکدا ئەنجامیدا، گەیشتە ئەم ئەنجامە، کە پێویستە رۆژی بیست و چوار جار منداڵی کۆرپە لە

باوەش بکرێت: (چوار باوەشی بۆ ژیان) و (هەشت باوەشی بۆ پاراستن) و (دوانزە باوەشی بۆ گەشەکردن). بەشی زۆری شارەزایانی ئەم بوارەش، پێیان وایە، کە پێویستە لە لایەنی کەمەوە ڕۆژی هەشت جار منداڵەی ساوا لە باوەش بکرێت.. گەیشتوونەتە ئەم ئەنجامەش، کە بێبەشبوونی منداڵ لە باوەش و لە سۆز و لە خۆشەویستی و لە بەزەیی دایک و باوک، هۆیەکە: بۆ بیرکەڵەی، بۆ دواکەوتن لە خوێندن، بۆ باڵا کورتی، بۆ ڕەفتاری دوژمنانە، بۆ گرژە دەروونی، بۆ تەنگەنەفەسی، بۆ خەمۆکی، بۆ باوەڕبەخۆنەبوون، بۆ گۆشەگیری.. بەراورد بە منداڵانی بەختەوەری مەستی ناز و باوەش و سۆز و خۆشەویستی دایک و باوکانیان.
سەرنجیشتان بۆ دیاردەیەکی گرنگ ڕادەکێشین، دەبینین کە دایک منداڵەکەی لە باوش دەکات، بە زۆری دەیخاتە لای چەپی باوەشییەوە، چونکە دڵ لە لای چەپی مرۆڤەوەیە. بەم شێوەیە کورپەکەی لە دڵی خۆی نزیک دەکاتەوە.. ئایا منداڵ پێویستی بەمە هەیە؟ هەموو بەڵگەکان ئاماژە بەوە دەکەن، دەشێت لەبەر ئەوە بێت کە یەکەمین دەنگ، کە منداڵەی (کۆرپەلەی ناو سکی دایک) (فەتوس – بە کرمانجی) پێش لەدایکبوونی گوێی لێبووە و پێی ئاشنا بووە، ترپەی ناسک و ڕێکوپێکی لێدانی دڵی دایکی بووە. ئەمەش بە هۆی شلەی (ئەمینۆس) کە شلەیەکی گەیەنەرە، لە ناو سکی دایکیدا دەوری هەموو جەستەی داوە گوێی لە لێدانەکانی دڵی دایکی بووە و لە هەموو لێدانەکی تر جیای دەکاتەوە.. خواردنیشی هەر لە دایکییەوە وەرگرتووە، هەستیشی بە برسێتی و تێنوێتی و بە سەرما و بە گەرما نەکردووە. بۆیە سازانی دۆخ و کەش و هەوایەکی لەبار بە دایکانی دووگیان زۆر پێویستە.
دوای ئەوەی کە منداڵ لەدایک دەبێت و نیشتمانی ئارامی ناو سکی دایکی بە جێدەهێڵێت، دێتە جیهانێکی نامۆ و جیاوازەوە، کە هەست دەکات لە جیهانی ناو سکی دایکی ناچێت. بۆیە دەگری و ئەم ژیان و جیهانە ڕەتدەکاتەوە، چونکە هەست بە برسێتی و بە تێنوێتی و بە سەرما و بە گەرما دەکات، گوێشی لە ترپەی ناسک و ڕێکوپێکی دڵی دایکی نییە.
بۆیە هەرکە منداڵ لەدایک دەبێت، یەکسەر دایکی دەیخاتە لای چەپی باوەشی تا لە دڵی خۆی نزیکی بکاتەوە و گوێی لە لێدانی دڵی بێت، بە ئەوەی وا هەست بکات کە ئەمە هەمان ترپە و لێدانە کە لە ناو سکیدا گوێی لێبووە و ئاشنای بووە. تا وا هەستیش بکات کە ئەم ژیان و جیهانەش، درێژەدانە بە ژیان و جیهانی ناو سکی دایکی.. یەکسەریش مەمکی دەداتێ، تا وا هەست بکات کە لە خواردنیش دانەبڕاوە.. ئەمەو پلەی گەرمی سەر سنگی دایک، دوو پلە یا پلەیەک

لە شوێنەکانی تری لەشی بەرزترە، لە کاتی نووساندنی کۆرپەکەی بە سنگی خۆیەوە، ئەو پلە گەرمییە دەگوازرێتەوە بۆ لەشی کۆرپەکەی، کۆرپەکەشی وا هەست دەکات کە لە هەمان کەش و هەوای ناو سکی دایکیدا دەژی.. سەرەڕای هەموو ئەوانەش لە سەر باوەشی دایکیدا هەست بە دڵنیایی و ئارامی دەکات، خۆشی بە بەشێک لە دایکی دەزانێت.

جا دایک ئەم سوود و نهێنیانە بزانێت یا نەزانێت.

سوودەکانی لە باوەشکردنی منداڵان:

زۆر بە کورتی ، لەم حەڤدە خاڵەی خوارەوەدا، باس لە گرنگترین و بەسوودترین سوودەکانی لە باوەشکردنی منداڵان لە لایەن دایکان و باوکانیانەوە دەکەین:

١ـ لە باوەشکردن هەرزانترین و دەگمەنترین دەرمان و چارەسەرە، بۆ چارەسەرکردنی زۆربەی نەخۆشییە دەروونی و جەستەییەکانی منداڵان، وەکوو: دڵەڕاوکێ، نائارامی، خەمۆکی، ترس، بێبەوایی، گۆشەگیری.

باوەشی دایک، منداڵی جەستە و دەروون تەندروست پێدەگەیەنێت، منداڵی بەوابەخە و چوست و چالاک دەنێتە کایەوە. منداڵ لە باوەشی دایکیدا هەست بە دڵنیایی و ئاسوودەیی و بە سۆز و خۆشەویستی و بە ڕێزلێنان دەکات، لە باوەشکردن، منداڵ لە هەمو گرفت و گرێییەکی دەروونی دوور دەخاتەوە، بە ئەوەی کارتێکردن و کاردانەوەیان لەسەر ژیانی داهاتووی نابێت، تەنانە لە نەخۆشییەکانی شێرپەنجەش دەیپارێزێت.

٢ـ هەندە لە لێکۆڵینەو زانیارییەکان ئەوەیان سەلماندووە کە لە باوەشکردن، ئاستی بەرگری گشتی منداڵ زیاتر و بەرزتر دەکات، کەمتر تووشی پەتا و نەخۆشی دەبن. چونکە بە هۆی لە باوەشکردنەوە، لەشی منداڵ هۆرمۆنی (ئۆکسیتۆزین) زیاتر دەردەدات. کە بە هۆرمۆنی (باوەشپیاکردن) یش ناودەبرێت. ئەم هۆرمۆنە خانەکانی کۆئەندامی بەرگری زیاتر و چالاک دەکات. ئەم هۆرمۆنە پاڵ بەو مرۆڤەوە دەنێت کە باوەش بەو کەسەدا بکات کە خۆشی دەوێت، هەست و سۆز و خۆشەویستیشی بۆ کەسانی تر گەشەدەکات و زیاتر دەبێت. هۆرمۆنی ئۆکسیتۆزین یارمەتی ئەوەش دەدات، کاتێ کە منداڵ مەمکی دایکی دەمژێت، شیری زیاتر بێتە نێو مەمکەکانییەوە.

٣ـ لە باوەشکردن، ئاستی چارەسەرکرنی هەستکردن بە تووڕەیی و گرژی و لەمە و تەنیایی بەرزتر دەکاتەوە.

٤ـ لە باوەشکردنی منداڵ بە ماوەیەکی درێژ، ڕێژەی (سیرتۆنین)

لە لەشیدا بەرز دەکاتەوە، کە دەبێتە هۆی هەستکردن بە شادی و خۆشی و ڕێکخستنی مەزاج و ڕەفتاری گشتی.
٥ــ بە پێی هەندێ لێکۆڵینەوە لە باوەشکردن، هاوسەنگییەک لە کۆئەندامی دەماری دروست دەکات.
٦ــ بە یەکگەیشتنی جەستەیی لە نێوان منداڵ و دایک و باوکیدا، ڕێژەیەکی گرنگی هەیە لە زیاتر هەستکردنی بە هاوبەستەبوون و درککردنی بە پشتبەستن بە خەڵکی و دوورکەوتنەوەی لە تەنیایی و لە گۆشەگیری. بواری پەیوەندییەکی ڕاستیش لە نێوان منداڵ و دایک و باوکیدا دەڕەخسێنێت.
ئەو منداڵەی کە مەستی سۆز و خۆشەویستی دایک و باوکێتی، لە قۆناغی لاوییدا، دەبێتە خاوەنی هەست و سۆزێکی زۆر، حەزدەکات ئەم سۆز و خۆشەویستییەی بە کەسانی تر ببەخشێت.
٧ــ لە میانەی لە باوەشکردن و دەست لە ملکردنی منداڵ، تێدەگات کە دایک و باوکی خۆشیان دەوێت.. هەر لەم میانەشەوە فێری وەرگرتن و بەخشین دەبێت. لە پاداشتی ئەم لە باوەشکردنە، منداڵیش لە هەمان کاتدا ئەویش سۆز و خۆشەویستی و هاوبەستەبوونی خۆی بە دایک و باوکی و بە ئەو کەسانە دەبەخشێت کە لە باوەشی دەکەن.
لە لایەکی تریشەوە منداڵ هەمان شێوازی دایکی دەگرێتەبەر بۆ گوزارشتکرن لە سۆز و خۆشەویستی، بە ئەو شتانەی دەوروبەری کە خۆشیانی دەوێت. وەکو خۆشەویستی بە بووکە شووشە جوانەکەی. دایکی ئاسایی لە باوەشی دەکات و دەینووسێنێت بە خۆیەوە و دەست بە سەریا دەهێنێت و ماچی دەکات و دەیلاوێنێتەوە و بە کۆرپە جوانەکەی خۆی دەزانێت.
ئەم هەستە جوانەش، دەنیایی و ئارامی و سۆزداری پێدەبەخشێت.. ڕێز و خۆشەویستیش دەبن بە بەشێکی گرنگ لە ژیانی ئەمڕۆ و داهاتوویدا.
٨ــ هێزی گۆڕینەوە لە نێوان دایک و منداڵەکەیدا، لە کاتی لە باوەشکردندا، وایان لێدەکات کە هەست بە یەکێتی و هاوبەشی ژیان بکەن. وا هەست بکەن کە گیانێک لە دوو جەستەدا. پەیوەندی نێوانیشیان قوڵتر و شیرینتر دەکات.
٩ــ لە باوەشکردن، فشاری دەروونی لە جەستەی منداڵدا ناهێڵێت، یارمەتیی خاوبوونەوەی ماسوولکەکانی دەدات. گەر دایک هەستی بە دڵتەنگی و بە بێزاری و بە نائارامی منداڵەکەی کرد، پێویستە لەم ساتەدا تاوێک لە باوەشی بکات، بۆ ئەوەی ئاسایی ببێتەوە.
١٠ــ کە دایک منداڵەکەی لە باوەش دەکات، هەست بە دایکایەتی دەکات. ئەمەش خۆشی و شادییەکی زۆری دەروونی و جەستەیی پێدەبەخشێت.

١١ـــ لێکۆڵینەوەیەکـــی ئەمریکـــی، ئەوەی ڕوونکـــردەتەوە، کە لە باوەشکردنی منداڵ، یارمەتی ڕێکخستنی لێدانی دڵی دەدات و یارمەتی ئاسایی پاڵەپەستۆی خوێن دەدات، لەشیش خاودەکاتەوە. هۆکاری ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە مێشک هۆرمۆنی (ئۆکسیتۆزیـن) دەردەدات، کە یارمەتیدەر و هـاوبەشە لە هەستکردنی مـرۆڤ بە دڵـنیایی و بە ئـارامی و بە ئـاسوودەیی.
١٢ـــ لێکۆڵینەوەیەکـی دەروونـی بەریتـانیش، جەختـی لەسـەر ئەوە کـردووە، کە لە باوەشکردن و دەستهێنانی دایک و باوک بە سەر و بە شانی منداڵەکەیاندا، زیـرەکی و گەشـەی سروشـتی منـداڵ زیاتـر دەکات. یارمەتی دەردانی مـادەی (ئەنـدرۆفـین) دەدات لە لەشدا، کە مـادەیەکی گەینەری دەمـارییە. یـارمەتی هێــورکردنی تــووڕەیی و دڵەڕاوکی دەروونی و هەستکـردن بە ئـازار دەدات.
١٣ـ لە باوەشکردن، یارمەتی ڕێکخستنی پلـەی گـەرمی لەشی منـداڵ دەدات، بە تایبەتیش ئەو کۆرپانەی کە تـازە لە دایک دەبـن.
١٤ـ لە باوەشکردنی منداڵ، هاوسەنگی کۆئەنـدامی دەمـاری دروست دەکات، دەروونێکی بە هـێزیش پێکدەهێنێت، تا بتوانێت ڕووبەڕووی نەخۆشییەکـان و گـرفت و کارەساتەکـان ببێتەوە.
١٥ـ لە باوەشکردنی منـداڵ، ڕێگەیەکی تەندروسـتی دروسـتە، ئاستی گـازی ئۆکسـجین لە منـداڵدا بەرزتـر دەکـاتەوە، کە چـارەسەری تووڕەیی و گـرژی دەکات، کە تووشی هەنـدێ لە منـداڵان بوونە، لە دواییشدا دەبنە منـداڵانی ئاسوودە و هـێمن.
١٦ـــ گرنگترین سـوودی لە بـاوەشکردن، هەسـتکردنی منـداڵانە بە دڵنیایی و بە ئاسوودەیی و بە ئارامی، ئەمانەش گرنگـترین پێویسـتی دەروونین کە منـداڵان پێویستییان پێـیان هـەیە، تا زیاتـر بـڕوا و متمانەیـان بە خۆیان هـەبێت.
١٧ـ بە پێی ڕاپۆرتێکی بڵاوکراوەی گۆڤـاری (ئیلـترن) ی ئەڵمـانی، پێی وایە کە لە باوەشکردنی منداڵ لە دوای ڕۆژێکی درێـژ، ئەم کارە ئاماژە بە مێشک دەدات بۆ ئەوەی خاوببێتەوە، هەر ڕاپۆرتەکە جەخت لە سەر ئەوە دەکاتەوە کە دەستهێـنان بەسەر منداڵاندا، یا جولانـدنی پەنجەکانیان بە نـەرمی لە لایـەن دایکانیانەوە، ئەم کارانە مێشکی منداڵان وریا دەکەنەوە، تا لەش و دەمـار و ماسوولکەکانی منداڵان خـاوبکاتەوە.
گەلێکیش لە لێکۆڵینەوەکان ئەوەیان سەلماندووە، کە لە باوەشکردنی منداڵان زیـاد لە پێـویست، لە لایەن دایکان و باوکانیانەوە. فـێری ئەوەیان دەکات کە بڕوایان بە خۆیان نەمێنێت. لە داهاتووشدا، بێـدەسەڵاتبن و لە هەموو شتێکدا پشت بە دایکـان و باوکـانیان ببەستن.

دایکان و باوکانی هێژا و دڵسۆز و بەسۆز و میهرەبان، راستە کە منداڵان زۆر خۆشەویستن و هەمیشە لەبەر دڵانن.. سۆز و بەزەیی و خۆشەویستیتان بۆ جگەرگۆشەکانتان بێسنوورن.. بەڵام پێویستە میانڕەوبن لە بەخشینی سۆز و بەزەیی و خۆشەویستیتان بۆ منداڵەکانتان.. وا گۆش و پەروەردەیان بکەن و رایان بهێنن کە بڕوایان بە خۆیان هەبێت و پشت بە خۆیان ببەستن.

رەزا شوان
نووسەر لە بواری ئەدەب و پەروەردەی منداڵان.
نۆروێژ: ٩ی/ ئایار/ ٢٠١٨

(*) بۆ نووسینی ئەم بابەتە سوودمان لە چەند سایتێکی عەرەبی و ئینگلیزی وەرگرتووە.